Fascinația interiorității

O descoperire, o realizare și, în același timp, o trăsătură fundamentală a prozei tinerilor autori o constituie (re)descoperirea interiorității. Dobîndirea, ne grăbim să adăugăm, a unui anumit tip de spațiu interior; în parte diferit de ceea ce exprimă în mod curent acest termen; ferit de acel înțeles al său raportat la un curent literar anume. Nu asistăm în acest caz la o acțiune epică, limitată, a unui erou / a unor eroi surprinși în mișcare, unde mecanismul gîndirii, al deciziei sau al ezitării este bine ascuns, — eroi care nu analizează și nu se analizează și astfel textul permite validarea unor dimensiuni literar-estetice însumate de poetica dinamicului, ca element caracterizator.

Există în acest tip de proză a epicului, dinamicului și o infuzie de reflexivitate, de analiză ascunsă, ducînd textul spre o altă adîncime. Există sclipirea, strălucirea, flash-ul capabile să evidențieze o coborîre, redusă întotdeauna pînă la capăt, o coborîre constituită din acumulări și sugestii de interior. Dominant rămîne însă epicul, căci tragicul (dimensiunea interioară) se opune modului de structurare al acestuia fără să se constituie într-o dominantă, preferă rolul de subteran. Este ceea ce se realizează la Mircea Opriță în O falie în timp. Textul pornește de la pretextul unei simple călătorii de agrement. Protagoniștii sînt de vîrste diferite, tată și fiu, iar ideea călătoriei îi aparține primului. Călătoria, mijloc generator de S.F., este motivată de personaj făcînd apel la aventura și farmecul pe care le conține. Aventura, element tipic al epicului, al dinamicului, este completată, de data aceasta, cu un atribut al contemplării, „duceam dorul munților" — precizează tatăl. Drumul celor doi (era să spunem, cu un cuvînt neutru și tern, deplasarea celor doi), deși este în mare parte cunoscut, se amplifică prin capacitatea personajelor de a vedea simultan panoramic și în adîncime. Se creează astfel o amplitudine a discursului de care se slujește narațiunea. Sugestia de la început „nu știu ce ai..., de azi dimineață nu-ți mai ies din cap munții ăia" se concretizează nu prin cuvinte sau gesturi, ci prin exteriorizare firească, prin ființarea lor nedeclamativă și nespectaculară; sînt gesturi și cuvinte citibile și expresive în același timp realizînd o legătură, o comunicare între spațiul interior al personajului și realitate. Este aceasta revelația tragicului capabil de a transcede suprafața epicului. Aici demersul hermeneutic nu se oprește la simplul gest sau cuvînt, la lumea suprafeței, la sfera ei denotativă, ci, în principal, la cea conotativă. „Fața îi era palidă, avea întipărită pe ea o uimire fără margini... ochii i se dilataseră într-o expresie întrebătoare, ușor caraghioasă", îl caracterizează autorul pe Al, prin vocea tatălui. Descrierii de suprafață, înregistrării fotogramă cu fotogramă a detaliilor li corespund o lume interioară, un univers emoțional, un spațiu al interiorității ce se deschide în cel al receptării, al percepției, al cititorului (consumatorului). Iată un fragment unde acumulările de energie subterană, simbolică izbucnesc la suprafață, făcînd o breșă în suprafața epicului pur, capabil să strivească sau, pur și simplu, să nu ia act de această adîncime: „Al scîncea între lăzi, plîngea distrîndu-i fără să vrea pe paznici, care purtau și pe deasupra lui o flăcăruie tremurătoare, ca să-l vadă mai bine și să rîdă de slăbiciunea băiatului. Și-i sufla fum în nări".

Dincolo de celelalte trăsături ale prozei tinerilor autori, (dis- și indiscutabile, începînd de la cele generale, ca talentul, moștenirea culturală, instrucția, pînă la cele particulare, ca știința sau neștiința de a concepe o narațiune, un personaj) intervine și denunțul unor autori din generațiile mai vechi. Nu ne interesează aici totalitatea și nici cuprinderea pozițiilor luate față de aceste texte, caracterizată prin idei noi ce exprimă caracteristici ale prozei tinere cum sînt: singurătatea personajului, o derulare spațială (cucerirea, exploatarea și aprofundarea de noi spații) în ceea ce privește discursul narativ, fiorul poetic provenit dintr-o adîncime tragică sau interesul

LUCIAN-VASILE SZABO ■

Din ciclul: **Precizări la un sumar al unei critici de idei literare în Anticipație**

(Continuare în pag. a 2-a)

În ziua aceea șansa îi surise cu adevărat, pentru prima dată în lunga sa carieră de astronom amator. Unda de satisfacție deveni un torent nestăvilit, care îi inundă sufletul, cu forța unui tsunami binefăcător. Iată clipa mult așteptată, momentul cînd zîmbetele ironic-disprețuitoare se vor arcui în jos, dînd expresie invidiei cu care, desigur, va fi întîmpinată fotografia publicată de el, prima lui fotografie publicată. „Ce, mă, cu asta faci concurență Palomarului?" — spunea cineva, arătînd cu degetul luneta construită din cutia unui fototapet, un ocular de microscop cumpărat de la Consignația și o oglindă din sticlă de Murano, cu ajutorul cărela — culmea! — putea privi stelele ascunse unghiului său de vedere.

Locuia la bloc, iar administratorul nu-i dăduse voie să lase sus, de frică să nu strice izolația din carton asfaltat. „Găselnița" cu oglinda a prilejuit cunoașterea Pleiadelor, Orionului, dar și hohotele de rîs ale amicilor săi neînțelegători și gata de a lua pe oricine și orice peste picior.

Undeva, în mijlocul centurii lui Orion, se afla o nebuloasă pe care o fotografiase de cîteva ori, neștiind nici el, de fapt, ce anume spera. Cu cîteva minute în urmă, o lumină puternică păru să țîșnească din norul cosmic și se sparse în mii de fărîme, în cîmpul lunetei. Exact în acea clipă declanșase aparatul foto, cuplat în derivație în ocular, cu ajutorul unei oglinzi semiargintate. În mod absolut sigur, fenomenul nu a scăpat peliculei, obișnuită, e adevărat, dar lumina fusese suficient de puternică, acoperind chiar o clipă strălucirea lunii, ca flash-ul unui fotograf cosmic.

Alergă să developeze filmul și se închise în baie, absent la protestele celor din casă, exasperați de sunetele surde, împrăștiate în tot apartamentul. Peste o oră era gata, cîteva fotografii așteptau în uscător, în timp ce alte copii, deja uscate, tremurau ușor în mîna lui.

Aparatul a surprins momentul în care fragmentele meteoritului se împrăștiaseră ca luminiile unui foc de artificii. Își amintea clar, putea vizualiza forma ca de păpădie în expansiune, apoi stingerea, totul într-o liniște de mormînt. Poate, doar un zgomot ca pocnetul unei împușcături îndepărtate, purtat de vînt.

Și, totuși, forma din fotografie era cu totul alta, o față umană, precis conturată din miriade de scîntei de toate dimensiunile, cu totul deosebită de ceea ce văzuse prin ocular.

Se repezi în cameră și luă oglinda de pe suportul din fața obiectivului lunetei. Să fi fost murdară? O privi cu atenție și, cîteva clipe, rămase încremenit. Apoi, de parcă l-ar fi ars, o aruncă jos și nu se mulțumi pînă cînd nu transformă toate cioburile, cu călcîiul, într-un praf fin, incapabil de a mai reflecta ceva.

Abia atunci se liniști și încercă să uite ce a văzut și că oglinda din sticlă de Murano începuse să arate fața reală a lucrurilor

CONSTANTIN COZMIUC

Efectul razelor meteorice asupra oglinzilor

SF 89 PARADOX

SUPLIMENT AL REVISTEI „FORUM STUDENȚESC" • 12 PAGINI, 3 LEI

ELEMENTE SF ÎN LITERATURA GENERALĂ (III)

„Ce-ar fi fost dacă..."

Ucronia sau ficțiunea politică este o specie a SF-ului (vezi Florin Manolescu, **Literatura SF**, Ed. Univers, 1980, pp 76—77). Ipoteze alternative la mersul real al istoriei prind viață în paginile cărților. Istoria adevărată este oprită la o anumită dată cînd deznodămîntul ori sensul unei situații este schimbat de către autor și pus ca temelie axiomatică unei alte desfășurări ulterioare decît cea cunoscută. Napoleon învinge în Rusia, la fel și la Waterloo, războiul de secesiune e cîștigat de sudiști, cel de al doilea război mondial se termină cu victoria axel, America învinge în Vietnam etc. Sînt preferate, după cum se observă, evenimente de amploare, cu implicații majore asupra întregii societăți. Principiul care stă la baza unor asemenea lucrări poate fi descoperit în întrebarea: „Ce-ar fi fost dacă...?" Ea ascunde fie simpla curiozitate pentru un posibil ce a trecut, fie un joc, un divertisment, fie o cale de a pune în evidență relații ori fapte mai puțin vizibile, un mijloc de a înțelege mai bine anumite procese istorice.

Acest procedeu, „ce-ar fi fost dacă...", aparține doar literaturii SF? Nu, el se reîntîlnește, destul de des chiar, și în alte domenii. Poate că originea lui se află în regretul născut în fața unei întîmplări nefericite. Un accident, de pildă, stîrnește remarci de felul: „dacă (nu) ar fi făcut cutare lucru, nu s-ar fi produs...". În asemenea cazuri explicația e oarecum simplă: de la cauză la efect. În alte situații intervine un oarecare grad de indeterminare, consecințele nu mai sînt tot atît de sigure. În sport, de exemplu, se întîlnesc comentarii de genul: „Dacă l-ar fi introdus în echipă pe X, atunci...". Ce s-ar fi întîmplat „atunci" este imposibil de dovedit, rămîn doar presupunerile în favoarea cărora se aduc argumente și se desfășoară demonstrații.

„Ce-ar fi fost dacă..." reprezintă una din căile de acces la ficțiune, o ficțiune ce poate sluji uneori la cunoașterea de sine. Să-i urmărim pe Valeriu Braniște, în **Amintiri din închisoare**, scrise la începutul secolului: „Cum stau alei în această singurătate a temniței și mă gîndesc la cîte toate, îmi pun întrebarea otioasă, că oare suportat-aș fi eu acești 27 ani? Și dacă da, ce s-ar fi ales din mine?! Aș fi devenit și eu o mașină. Mi-aș fi avut și eu căile cu pietrele anumite, pe care călcam, mergînd la școală și venind înapoi pe același drum ani lungi de-a rîndul, om cu tabiet, din care nu se lasă deranjat, petrificînd deja în metodele cari trălau odinioară vii fructificînd spiritul, luptînd an de an cu aceeași neștiință a elevilor, care se reproduce mereu, încît ți se pare că tot bați apa în piuă și în definitiv numărînd anii de serviciu, cu a căror creștere ți se par lecțiile tot mai mult o neplăcută întrerupere a vacanțelor". (p. 153). Să fie doar un joc, o tentație ce trebuie reprimată cum pare să încline autorul amintit? „Încercare otioasă a răspunde la întrebările, că ce ar fi fost dacă asta și cealaltă se făceau așa, iar asta și asta nu se întîmpla. N-a fost să fie așa! Și niment nu poate spune ce ar fi fost dacă nu era așa" (p. 153). Peste decenii, Tudor Octavian pare chiar mai categoric: „E întotdeauna nepotrivit să presupui ce ar fi fost un lucru, dacă nu ar fi ajuns lucrul pe care-l știm" (**Vermeer și criticii săi**, p. 71).

Și totuși, cît este de necesară uneori, la scara istoriei și a societății, nu doar a individului, o asemenea recuperare în imaginar a unei căi (șanse!) ocolite (ratate) cîndva! „Să facem puțină strategie-ficțiune — spune ziaristul Michel Leclercq, intervievîndu-l pe Pierre La Goyet, autorul unei cărți despre cel de-al doilea război mondial, intitulată „München". Să presupunem că Daladier și Chamberlain i-au spus Nu lui Hitler. Acesta decide imediat să invadeze Cehoslovacia. Începe războiul. (...) În timp ce Cehoslovacia rezistă astfel din toate puterile, ce pot face Aliații?". „În timp ce britanicii și, eventual, sovieticii încep să se organizeze — răspunde autorul —, armata franceză poate interveni cu eficacitate. Căci ea este departe de a fi atît de slabă pe cît s-a pretins!" (vezi **Lumea '89 — caiet de vacanță**, p. 99). Același ani îl are în vedere și Radu Tudoran într-un fragment din **O sută una lovituri de tun**: „Deși de Gaulle nu avea nevoie de un apărător, am simțit datoria să-i restitui generalului ceea ce a fost umbrit de omul politic și să spun că dacă el atunci ar fi fost mai mare peste armată și s-ar fi bucurat de sprijinul guvernului, nemții n-ar fi ocupat Parisul (...)" (p. 187).

Scenariile rezultate prin aplicarea acestui procedeu se caracterizează prin gradul de verosimilitate: ele pot fi realiste ori fanteziste. Importanța lor rezultă din lumina îndreptată asupra istoriei reale, de măsura în care ne face să o redescoperim și să o înțelegem mai bine.

Ieșirea vremelnică și ipotetică din realitate, ca mijloc de investigare, de cunoaștere, în ultimă instanță, o întîlnim și într-o carte de eseuri despre fotografie: „Cum am vedea noi lumea dacă am avea altfel de ochi sau mai mulți ochi? Pășind în domeniul presupunerilor, ne putem închipui capul înconjurat de ochi, sau doi ochi deasupra urechilor și unul în ceafă. Ce imagini s-ar forma din combinarea tuturor acestor unghiuri de vedere? Să nu ni se pară această întrebare chiar atît de fantezistă". (E. Iarovici, **Fotografia și lumea de azi**, p. 16). În fragmentul de mai sus, cronologia istoriei a fost înlocuită de cronologia evoluției biologice.

Ficțiunea politică sau ucronia nu este nici bizară, nici ilogică, nici fantasmagorică în raport cu gîndirea obișnuită, nu este în contradicție cu bunul simț comun, dimpotrivă, după cum am arătat, se află în prelungirea acestuia. Poate felul în care este folosită întrebarea „ce-ar fi fost dacă..." să aducă o notă distinctă. Ridicată la rangul de principiu, de metodă, ea este folosită într-un spațiu larg. John Fowles o consideră chiar definitorie pentru scriitori și scenariști: „Ei nu trăiesc viața lor, ci alte vieți; nu o pornesc pe căile largi ale certitudinii, ci rătăcesc, ca niște savanți nomazi, prin multiple regiuni ale ipoteticului, prin toate formele de trecut și viitor pe care le poate îmbrăca orice prezent" (**Daniel Martin**, p. 250).

LUCIAN IONICĂ ■

DORIN DAVIDEANU

●

Sub cerul ca de plumb

Pornim toți trei la plimbare — Dan, Sandu și eu. E o zi de toamnă timpurie, plouă mărunt și norii cenușii sînt joși de-i poți atinge cu mîna.

— Asta-i vreme de plimbare?!

— Poate se-nsenînează...

— Crezi?! Nu vezi cerul ăsta? Parcă-i de plumb!

— Vrei să zici că: a) — e de culoarea plumbului?

— b) Sau pare că te apasă ca plumbul?

— Ori poate c) conține particule de plumb?

Jocul îl inventasem eu. În cele mai diverse situații, fiecare din noi propune cîte o semnificație — a, b, c — mai mult sau mai puțin apropiată de cea curentă. Urmează discuțiile — amestec de logică și fantezie — în favoarea uneia sau alteia dintre variante.

De data asta nu ne lungim cu vorba, fiindcă ploaia tocmai se înteține și căutăm să ne adăpostim. Intrăm la un cinematograf. Imediat după generic, ne dăm seama că mai văzusem filmul. Ne plictisim. La un moment dat, băiatul îi spune fetei ceva despre „părul ei de aur". Începem comentariile:

— a) Vrea să zică „de culoarea aurului?".

— Eu zic că b) părul ei e o veritabilă comoară, deci...

— c) Ba eu cred că tipa poartă o perucă din fir de aur!

— Varianta a) e cea mai plauzibilă.

— Hm.. Nu sînt convins. Cei mai mulți nu știu care e adevărata culoare a aurului...

— Ce să-ți spun! Parcă perucile de azi s-ar găsi pe toate drumurile...

Ne umflă rîsul. Cîteva capete se răsucesc spre noi. Le bănuim privirile dezaprobatoare. Ne hotărîm să ieșim.

Afară ploaia se liniștise. Nu facem doi pași și îl întîlnim pe Tibi.

— Hă hă! Uite-i pe cei trei muschetari!

— Nu văd ce-i de rîs...

— Arătați ca niște mițe plouate!

— a) Oare o mîță plouată arată mai rău decît un alt animal aflat în aceeași situație?

— Nu, nu. Adevărul e că b) pisica se ferește de apă. Deci o mîță plouată nu vezi în fiecare zi. Darmite trei!

— c) Știi, pisicile sînt animale foarte curate, se spală întruna. S-ar putea ca printr-o confuzie...

— A, nu, nu e același lucru „spălat" și „plouat".

— Atunci crezi că...

— Mă, voi ați cam luat-o razna. Pe el îl știam mai de mult (arată spre mine), dar văd că e contagios... Hai noroc, că mă grăbesc.

Începe să însereze, așa că întindem și noi pasul. La ora opt, Doru ne așteaptă la o canastă. Ca să scurtăm drumul, o luăm prin „Pădurice" — un pîlc de arbori din marginea orașului, cu o poiană unde vara jucăm fotbal. Tocmai străbatem poiana cînd observăm mai întîi o lumină ciudată, apoi frunzele veștede și ude se înalță învîrtejite, se pornește un vuiet surd și cînd ridicăm privirile vedem astronava care coboară lin, într-o lucire metalică, stinsă.

— Cred că a) sîntem pe cale să primim musafiri...

Zîmbim o clipă doar. Se pare că de data aceasta cele trei litere nu ne vor mai ajunge. S-ar putea chiar ca întreg alfabetul cunoscut să nu ne ajungă.

VOICU A. DAVID

●

Fișe pentru un dicționar de termeni tereștri

BATTANI (AL-BATTANI), ABU ABDULLAH MUHAMMAD IBN-JABIR: istorie: (c. 858—929 e.n.) astronom, matematician și epigramist arab. A alcătuit la vremea sa cele mai aproximativ-exacte tabele de mișcare a corpurilor cerești cunoscute, vizibile. A determinat înclinarea eclipticei față de ecuator (metoda uni-manuală) și valoarea precesiei echinocțiilor. A pus în ecuație de gradul trei ritualul preparării cafelei în nisipuri încinse (manuscrisul **Ada-Kaleh**). Comentînd **Almagesta**, a făcut amuzante corecții asupra teoriei lui Ptolemeu rămînînd totuși un geocentrist convins. de dreapta. **astronautică**: numele primei astronave terestre norocoase ce a luat contact cu alte forme de viață cosmică — sporii vibratili ai galaxiei NGC-205, din constelația **Ambidextra**.

BORMANN, FRANK MARTIN (1918—1995): nazist notoriu, participant activ și interesat la crimele de genocid (Mathausen, Dachau, Bergen-Belsen), inventator sadic a diferite metode eficace de exterminare masă, cu randament optim, a populațiilor ocupate și deportate de regimurile fasciste (ex: bormașina). Refugiat în America de Nord, își re-inventează un trecut imaculat, primind rapid cetățenia. Se specializează în astronautică, devenind comandant al misiunilor Gemini-7, Apollo-8 și Kaputt-1. Retras în plină glorie, este deconspirat ca fiind șeful unor grupări neonaziste. Datorită nenumăratelor victime, nu a putut fi extrădat nici unei națiuni reclamante. Condamnat la incinerare de viu pe rampa de lansare a lui Saturn-16, în cadrul unei decolări experimentale cu metode ionice, la 9 mai 1995.

BOTEZATU GEORGE (GEORGE DE BOTHEZATH) (1883—1940): matematician și eseist român de prestigiu, stabilit în S.U.A. unde devine profesor la Universitatea Daytona (Ohio). Participă cu un **funny-car** de construcție proprie la prima cursă cu același nume. Lucrări importante în domeniul mecanicii și staticii aparatelor de zbor: **Rolul foraibărului în siguranța decolării. Lanțul de siguranță electromagnetic și coliciile abdominale, Utilizarea plexiglass-ului dextrogir la stingaci** etc. Pionier al construcției elicopterelor **Hawkwind, Sky-4** și **Catastrophe**. Calculele sale pentru categorii de traiectorii Pămînt—Lună și retur au fost utilizate în programul **Apollo**, sursa de inspirație principală, nedeclarată fiind **Călușarii**.

Fascinația interiorității

(Urmare din pag 1)

pentru cunoașterea, provocarea și demistificarea reacțiilor (în primul rînd psihice) ce caracterizează subiectul uman (și aici în primul rînd constiința lui) în situații insolite (nerealizate practic, cel puțin în zilele noastre), cum sînt: călătoria în timp, invizibilitatea, contactul între civilizații și așa mai departe pînă la epuizarea (cel puțin în mod teoretic) a temelor literaturii la care ne referim. Toate aceste trăsături ale prozei tinerilor autori nu sînt întotdeauna constientizate, urmărite în mod deliberat în procesul constituirii textelor și poate nici nu este nevoie căci ele rezultă în urma analizelor specifice, în urma demersurilor critice valorizatoare.

Fără îndoială că epicul și tragicul rămîn în continuare conceptele cele mai generale de raportare. Fiecare dintre aceste elemente nu poate exista fără celălalt, determinîndu-se reciproc. În cazul acesta putem vorbi de personaje-tip, reprezentative și anume personajul epic și cel tragic. Tragicul tinde spre „exasperare sentimentală", după Unamuno, caracterizîndu-se prin interioritate, subiectivitate, închidere într-un cerc, cu o mereu — eternă „rană psihică", ar spune Edgar Papu. Ezitarea, ca dominantă psihică, face din el un defensiv. Eroul epic, modelul „scepticului rațional" după același Unamuno, se oprește mai puțin, sau chiar deloc, în cadrul unui cerc interior. Și poate tocmai de aici taconicul ce caracterizează (ca exemplu al categoriei) orice narațiune al cărui protagonist este Făt-Frumos. Rămîn, desigur, cîteva momente de încetinire a timpului și ritmului narativ, în care naratorul condensează și face să explodeze tensiunea semantică a simbolului aluzivului și sugestivului. Sînt acestea marile clipe (cadre) ale nimirii lui Făt-Frumos. Valer Plîngerii și întîlnirea cu Moartea. Sînt momentele unei maxime tensionări subtextuale ilustrate în ofensivă narativă. Dacă există aceste sublinieri, aceste fulgerări de interioritate, de rupere a limitei cercului ce se ținea strîns, o izbucnire care redimensionează și redefinește, așa cum am văzut și la Mircea Opriță, este evident că discursul de tip tragic (analizant, static, subiectivist) nu poate exista (ca literatură bineînțeles) fără cel de tip epic (dinamic, rațional, obiectivist). Tragicul este receptat astfel ca un conflict al conflictelor.

Scăpînd de compromisul dintre cele două modele narative, prin cîteva texte ce reușesc să ocolească vraja ilizibilului proza tinerilor autori modifică raportul epic-tragic. Și acest lucru este mai degrabă unul de intenție și mai puțin de autoimpunere constientă (culturală, știresc-metodică, de exemplu). Compromisul amintit mai sus cuprinde o renunțare paralelă la ponderea dobîndită de epic și tragic în text, nu prin constituirea unei categorii aparte, ci prin renunțarea la diferențieri. Cele două categorii, fără a face însă o notă comună (căci, deși un erou poate avea în același timp o structură ofensiv-defensivă, ezitant-dinamică pe etape, el va fi cînd analist, cînd în acțiune), sînt introduse printr-o delimitare a cadrelor, conturînd între ele o relație de determinare și nu de subordonare.

Se naște aici o denunțare a convenției (a unei anumite convenții) mai vechi impunîndu-se treptat una nouă. Poate fi aceasta fertilă? Uneori se pare că da.

Iată cum se întîmplă aceasta în textul lui Silviu Genescu. Doi șilingi pentru Ringo Mendez. „În alte circumstanțe Ringo Mendez ar fi fost proclamat «idiotul satului», dar la bordul navei ocupa funcția de programator de sistem. Era genul de om care se împiedică de un scaun în mijlocul deșertului...". Iată aici, în paragraful așezat la începutul textului, cum ambivalența tragic-epic, să dică Ringo, ca stare interioară, „idiotul satului", dar în acțiune ca programator de sistem, se constituie cu claritate, fiind urmărită cu consecvență pînă în final. Lumii exterioare lui Mendez, umea unde acționează mîncînd cornulețe vieneze și bînd bere dezalcoolizată, o lume a video-play-ului pe care îl „aduse acasă într-o cutie pentru pălării", o lume a dinamicului deci, îi corespunde un alt plan cel al interiorității, căci Ringo urmărește atît de atent emanațiile venite din lumea închisă în el, încît pune viața unui întreg echipaj în pericol. Face aceasta fără să-și dea seama sau fiind convins că numai adevărurile lumii lui sînt valabile. Din „idiotul satului" Mendez ajunge Dumnezeul întregii existențe de acolo, pentru că lumea exterioară este robită de cea de interior a personajului și numai de salvarea celei din urmă depinde existența celeilalte. Ringo Mendez nu este un sadic și nici un inconștient. El nu provoacă premeditat o cauză, pentru ca ulterior să-și dovedească mărinimia. Ringo nu este un speculativ, iar faptul că anumite acțiuni ale sale au și alte finalități decît cele preconizate se înscrie într-o ordine pe care el nu o controlează și pe care nici nu a urmărit-o. De aceea lupta sa împotriva pericolului morții capătă astfel accente puternic dramatice. Prin aceasta, personajul lui Silviu Genescu pune și mai bine în lumină dimensiunea tragică a ființei umane, dimensiune ce urcă sau coboară pînă la sublim.

O altă proză unde ambivalența tragic-epic funcționează, subordonîndu-se reciproc, constituindu-se într-un discurs narativ fără fisuri, este Zorii unei lungi nopți de Lucian Merișca. Tema este aceeași, obsedantă și de neocolit: călătoria. Personajul, fără nume, se întoarce de la cinema la o oră tîrzie și, în loc să ajungă în acel loc cunoscut sub numele de acasă, este oprit pe drum din cauza unei intervenții extraterestre. Indiferența și moleșeala de altădată a personajului sînt înlocuite de spaimă și neputință. Drumul banal și liniștit, cu fapte insignifiante, se răzbună. „Vreau să ajung acasă și văd că toate drumurile sînt blocate" — ni se spune accentuînd în cîteva cuvinte o nostalgie față de acest acasă, loc în care ar fi fost în siguranță și ostilitatea cuiva care barează drumurile, forțîndu-l pe erou să intre într-o altă ordine, într-un alt spațiu cunoscut cîndva, dar, în urma intervenției, de nerecunoscut. Aici, în zona drumurilor blocate, s-a creat, de fapt, un spațiu al inițierii, un spațiu de contact între lumi, unde, vom vedea în final, trecerea pămînteanului în lumea extratereștrilor va fi totală. Intrarea în spațiul inițierii înseamnă și o pornire din drumul epicului, al dinamicului și exteriorității. Călătoria se schimbă, căci de aici își începe aventura sa interioară, ea amplificînd constituirea relației tragice. Rătăcind în noapte, de la cortul unde dorm pînă la bariera niciodată deschisă, odată cu dispariția semenilor și pînă la urmă a oricărei împotriviri, cînd toate rosturile sînt pierdute, personajul intră într-un amplu proces evolutiv (transpersonalizare), am spus în altă parte.

Lumea interioară, dimensiunea interioară estetică a tragicului se impun în condițiile în care eroul este cu desăvîrșire sigur. Constientizarea acestei interiorități îl face să exclame pe un ton rugător, mimît, autocaracterizîndu-se: „sînt un om foarte normal... sînt cel mai obișnuit om". Și noi credem că acest lucru înseamnă foarte mult.

Povestirea lui Cristian Tudor Popescu intitulată Break are meritul de a înfățișa o față nouă a unor fapte cunoscute de cînd lumea. Noile dimensiuni propuse de autor sînt, într-o mare măsură, nu numai noi, dar și cele reale, adevărate. Pe lîngă ceilalți doi autori, C. T. Popescu mai are și conștiința reușitei, a scrierii eliberatoare. Se simte, oricît de neatentă ar fi lectura textului, un suflu benefic, o mare încrîncenare în fața colii albe sau a mașinii de scris.

La Cristian T. Popescu întîlnim o poetică a aluziei. Este un text care atinge spații adesea contorsionate, însă capabil să-și realizeze promisiunile. Nu există nici un cuvînt fără rost, care să nu fie îmbogățit într-o expresie edificatoare. Nici o aluzie nu rămîne neexploatată, fără să i se pună în spate o sumă de posibilități presante, orientate mereu pre generalul textului. Promisiunea și aluzivul textului ca totalitate se întorc și încearcă fiecare fragment, operînd deschideri continue. Efectul cathartic este, astfel, în fiecare clipă reiterat.

Mult mai relevant în această direcție ni se pare textul lui Lucian Ionică Printre alte dimineți. Un text în care epicul, dinamicul este de la început subsumat dimensiunii cuprinzătoare a tragicului. În universul conturat, textul se desfășoară cu o infinită lentoare. Gesturile sînt încete, studiate parcă, făcute cu economie, însă cu o mare precizie și siguranță. Aceleași atribute caracterizează și reacțiile psihice ale personajelor. Investigația este condusă lucid, căile ei sînt cercetate atent, cu minuție chiar, fără să se ajungă vreodată la un rezultat cert. Singurul element dinamic al acestui text îl constituie privirea, o privire atotputernică, dar oarecum scarbădă, deoarece capacității ei de cuprindere și nuanțare nu i se mai adaugă nimic pe direcția înțelegerii. Presupunem de fapt că înțelegere (explicitare) nici nu poate exista. Sau nu la Lucian Ionică. Dar această lume destul de imponderabilă, de statică și atît de greu de surprins ca finalitate este însă una deosebit de pregnantă, cu contururi ferme, cu personaje vii. Relația dintre ele, departe însă de a fi una statică, se arată tensionată, căci aparține unei ființe necunoscute, plutind în aer, fără să scoată nici un cuvînt, deplasîndu-se doar lent, enervant de încet, îi provoacă bătrînului cuminte abia ieșit din apele somnului (amănunt semnificativ!) o reacție de așteptare, prelungită la nesfîrșit.

Discursul urmărește această sufocare cu percepții a unui personaj lucid și atent. Traiectul acestor trăiri dă substanța textului.

Dovedindu-se o caracteristică fertilă pentru anticipație, dimensiunea tragică, relevarea acesteia, se alătură celorlalte: sublimul, comicul, rîsul sarcastic, psihologicul recuperator și inofensiv, inițiaticul, conturarea de spații noi etc.

LAURENȚIU NISTORESCU

„Și nu-și va da vinul via verde de pe grui”

Două pietre în praful drumului: aproape rotunde, aproape identice, aproape una de alta. Praf e mai mult sub ele decît peste — și alte pietre nu-s pe drum. Nici umbră n-au, e miezul zilei. Sclipirile le sînt ca scufundate-n apă. Cine să mai creadă c-ar însemna ceva? Le lovi cu piciorul.

„Stai“.

Din tulburarea aerului se ivîră doi bărbați palizi. Unul din ei își purta brațul în eșarfă și părea că dormise. Celălalt se apropie mai mult. Îi întinse actele.

„Nu e nevoie“.

„Atunci, pot să trec?“.

„Nu. Drumul ăsta nu mai duce niciunde“.

„De ce?“.

Regretă imediat întrebarea, privirea celuilalt arăta mai mult decît supărare.

„Am pus noi barieră“. Și, răsucit spre cel pe care-l însoțea: „Să se întoarcă la mașina cu care a venit, nu?“.

„N-am venit cu mașina, sînt pe jos“.

Una din pietre căzu departe de marginea drumului, într-un loc unde ajunseseră mai întîi bucăți de asfalt. Își pierduse rotunjimea și era murdară. Deasupra ei, smulsă de bătaia aerului, mai plutea, crudă, o frunză de viță. Părea ca și cînd...

„O să plouă“, spuse cantonierul. Stătea pe bancă și continua să-și numere banii. Băiatul care i-a adus se făcea că așteaptă, încercîndu-și echilibrul pe șine. I-ar fi plăcut să fie timp frumos.

„N-o să plouă“, spuse nevasta cantonierului. Ieși cu găleata după apă.

Tînărul zîmbi și se așeză pe capătul unei traverse:

„Sînt toți, nene?“.

„Da; puteau să mai fie“. Cantonierul își mormăise răspunsul abia cînd fu să intre-n casă. La ieșire era mai vesel: „Tu ești băiatul cel mare?“.

„Eu lucrez tot la stație. Mi-au dat banii că aveam drum pe-aici“.

„Așa: casierul n-are decît fete. Bei ceva?“

Nu așteptă răspunsul; un țiriit strident îl duse iar înăuntru.

... ca și cînd ar fi venit toamna.

De dinăuntru se auzi o ceartă înăbușită, ceva trîntit — și femeia se strecură afară. Cantonierul ieși mai tîrziu, cînd a auzit lătratul cîinelui. Adusese sticla și-o cană.

„Latră degeaba, s-a anulat cursa. D-asta m-au sunat“.

Băiatul coborîse de pe terasament să mîngîie animalul. Primi cana. Cîinele mîrîi deranjat, se dădu mai încolo și continuă să latre.

„E o cruce la drum, am văzut-o cînd veneam din sat: a murit cineva?“ Țînuseră vinul la rece.

„Crucea de la ripă?“. Femeia se întorsese din spatele casei: „E veche, eu sînt din sat și tot așa o știu“.

„Închide geamurile“, o mînă bărbatul. „Vine furtună“.

Băiatul căută în jos — și găsi umbra lățită peste deal a norului.

Se adăpostiră toți trei între roțile mașinii; tabla suna deasupra, mitraliată de grindină.

„De la fermă vii?“.

„Nu, din sat. Mergeam la canton“.

Celălalt își privi însoțitorul.

„Încotro e cantonul? E departe?“.

„Dacă tai peste dealul viilor, mai e puțin“.

„Peste care deal? Aici toate se numesc la fel“.

„Încolo“ — și, răsucindu-se să arate direcția, văzu cum drumul se dizolva în apă.

Mai tună de cîteva ori, apoi întunericul se liniști. Pe tavan, becul cu lumină oarbă continua să penduleze.

„Trebuie să scot niște traverse“.

Femeia nu înțelese și nu se dezlipi de lîngă geam.

„Auzi, trebuie să scot niște traverse în dreptul cantonului“. Cantonierul se ridicase.

„Nu se poate să le scoți. N-ai cu ce“.

Un fulger surd lumină fereastra. Băiatul se ridică și el:

„Ați văzut? Un meteorit“.

„Trebuie să le scot“. Și cantonierul deschise ușa afară nu ploua.

Toamna era încă departe. Se bucură: îi era teamă de frunzele moarte. Porni să urce dealul prin via răvășită. Salcîmul cu un cuib pe creangă uscată rămase în urmă.

Topită pe dealuri, apa se scurgea-n drum, ruginie. Sub apă asfaltul pîrîi lung, amestecînd-o cu noroi.

„E undeva pe-aici o ripă“ — dar înțelese că nu se

puteau adăposti acolo. Vîntul se-nteți și strecura printre stropii de gheață șiruri de frunze. Își trase picioarele sub mașină, ghemuindu-se.

Fulgeră iar. Fără zgomot, pe locul drumului apăreau buturugi. Unele se desfăceau în aer; o rădăcină căzută lîngă el îl stropi.

„Trenul ar fi să vină seara“, spuse cel cu eșarfă. Hotărît să vorbească, glasul îi sunase răgușit. Celălalt își îngropă fața în palme și clătină din cap — a acord sau speranță. Deasupra lor, un tunet repetat sfîșie cerul.

Cînd deschise ochii din nou, ploua mărunt. Privi de după roată: apele groase, vișinii se trăgeau spre ripă. În urma lor, drumul creștea iar, cîrpit de butuci de vie. Cei doi ieșiseră în ploaie; se întinse să-i vadă și zări cerul rupt, atîrnînd în vînt pe coama dealului.

Eșarfa rămăsese lîngă el, sub mașină — și cel care-o purtase se aplecă să-i spună:

„Ar trebui să nu ne-auzi. Încerci să dormi?“.

Farul îi fulgeră privirea. Se aplecă. Retina-i reținuse, însă, ca o siluetă conturul luminii. Urmări șina, îi unduia pe lîngă palmă.

Cîinele se porni iar să latre. Cantonierul striga înfundat — nu-nțelese: pămîntul curgea de sub el, suspendîndu-l. Apucă de șină cu ambele mîini; deasupra, aerul răsufla adînc. Lumina se stinse. Îi păru că mai strigă cineva. Pași grei se-auzeau spre canton. Simți o apăsare pe piept, apoi pămîntul printre traverse. Se-ntinse-n lungul șinei. Apăsarea crescu și, ca să poată respira, deschise gura.

Undeva, cîinele tăcuse, iar casa, dînd să se-ndoaie, zgîria bezna. Își ridică brațul: deasupra lui, întunericul avea substanță.

Îl mai strigau — prea de departe.

Poate că iarba de jos e udă, ca-n diminețile-acelea cînd plouă. Dar de căldura lui s-ar fi oprit și ploaia. Își descleștă palma și se lăsă să cadă.

„Te poți trezi?“.

Se trezi: era celălalt. „Ce facem acum?“.

„Trebuie să fac ce dorești. Volai să mergi la canton?“

Tot ud și șingeriu, asfaltul se deschidea pentru butucii de viță înfrunziți. Porniră pe jos, mașina dispăruse cu primul.

„Atunci să nu ne grăbim. Oricum, am pierdut cursa“.

Retras pe coama dealului, norul ascundea ceva.

„Nu ne putem grăbi“.

Coloana îi ajunse după ripă. Ofițerul din camionetă le ceru actele și îi pofti să urce. Porniră mai departe, trecînd cît puteau peste via din drum.

„Sînteți de-aici?“.

„Oarecum“. Trebui să se ferească de-o coardă de viță. „Ai mei sînt din sat“.

Coarda îl prinse pe celălalt, ca un bici. Își acoperi cu palma mîneca ruptă. Văzîndu-l șingerînd, ofițerul îi dădu o batistă.

Coloana se oprise, motociclistul din față făcea semn că ajunsese la calea ferată. Coborîră și ei și se apropiară. De partea cealaltă, cantonierul și nevasta așteptau lîngă ruinele casei.

„Ce s-a întîmplat?“.

„Furtuna“.

Ofițerul se aplecă să cerceteze direle paralele ce-ntretăiau calea ferată pe unde lipseau traverse. Le urmări cu privirea: veneau din spatele cantonului și se pierdeau în iarba de pe deal.

„Ați fost singuri?“.

„Mai era...“ — și femeia se opri. Ofițerul așteptă.

„Mai era cîinele“, spuse cantonierul, „dar era-n casă. A murit“.

„Bine. O să v-ajutăm să strîngeți ce se mai poate și vă ducem în oraș“. Le făcuse semn cîtorva subalterni să urce pe coastă.

Putea să se așeze aici, în umbra tufelor: pămîntul era cald și era liniște. Îi plăceau colierele din muguri de flori. Mai sus începeau viile, care țineau pînă departe, în sat. Le mulțumi în gînd.

„Se mai vede cineva?“.

Unul din ei îi zări dincolo de vie, îmbrățișîndu-se. Făcu și el semn că nu. Coborîră cu toții, se dăduse semn de plecare.

Ofițerul îi înapoie actele.

„O să treacă un tren mai tîrziu, puteți să-l așteptați aici: va opri. Celălalt unde-i?“.

„Nu știu, eu eram singur“, spuse, împingînd cu piciorul o piatră spre șină.

„Ar fi păcat să dispară“, adăugă ofițerul, aplecîndu-se să-și culeagă batista. „Știți, avea actele false, de-aceeași culoare cu sîngele“.

„Albastre?“.

Se ridică și rămase aplecat deasupra ei.

„Ți-e sete?“ Era din nou amiază.

O pasăre plană spre ei și se ascunse-n ramurile arbuștilor.

„Ai văzut-o? Știi de unde venea?“.

„De la pomul de-acolo?“. Arătase spre salcîmul dintre vii.

„Aha: e a ta, a apărut o dată cu tine“.

„Mi-e sete“.

Se ridică de tot: „Știi, cred că nu-i nici o fîntînă pe-aici. Dar sînt vii și nu se poate să nu găsești apă. Cei care sapă aici au obiceiul să-ngroape sticle, ca să le țină reci“.

Se pregăti să plece.

„Stai!“.

„Ce e?“.

„Să nu pleci prea departe... Dacă pleci departe, pasărea-mi plînge și nu-și...“.

„Știu: cînd veneam încoace am citit titlul“.

Și se așeză din nou alături.

VAL ANTIM

●

O oază în deșert

In visul pe care-l avu, ceața era și ea violetă dar moale ca puful mocaiilor singuratici. Atingerea lor fină urmată de tremurul întregului corp îi întări încrederea că nu se sălbăticise încă. Nu simțea nici urmă de umezeală, dimpotrivă, o căldură blindă îi luneca pe tot corpul dezlipindu-i în fișii pielea arsă de soare. După ceas mai avea de mers încă vreo două ore pînă la așezarea iririilor. Părea ciudat că în somn refăcea drumul real din deșert. Doar arșița se transformase în ceață imprumutînd culoarea fructului cu care își potolise foamea și setea, iar în locul întinderii de nisip mărunt și usturător de fierbinte creștea iarbă tînără ; un covor cu scînteieri vii întrerupt din loc în loc de tufele întunecate ale zulnililor. Pe măsură ce înainta îi părăsea și oboseala, mușchii deveneau elastici și puternici îmboldindu-l s-o ia la fugă. Rămînea însă imobil, ca și cum o puzderie de rădăcini l-ar fi legat de sol. De acolo îi venea răcoarea și forța. Se simțea altul.

Cînd se trezi, camera spațioasă a iririului arăta pustie. Într-un colț, după ce desprinsese carapacea unei insecte consumate înainte, un pălanjen mare de deșert își cîrpea plasa ruptă la margini. Era liniște. Doar de afară răpăitul unei ploi torențiale.

În ușă apărură doi copii goi și uzi, iar în spatele lor bătrînul irir purtînd pe braț un coș împletit din nuiele de onadă.

— Repede! îi îndemnă el. Trebuie culese toate merele pînă nu stă ploaia.

Cel mai mic rupse unul și fugi să-l așeze în coș, ușor, ca să nu-l zdrobească. Dryno simți o durere scurtă dar puternică. În același timp lacrimile îi năpădiră străbătîndu-l ca o sevă. Coșul se umplea repede și durerea creștea. Ultimele mere, cele mai violete, le culese bătrînul și le puse sus, într-o nișă lăsată în zid, acolo unde copiii nu puteau ajunge.

— Astea rămîn de sămînță — le atrase atenția. După ploaie vor apărea, sigur, mai mulți dryni.

Puștilor le străluceau ochii de poftă. Fusese o vară aspră, secetoasă, puțini dryni s-au încumetat să străbată deșertul. Bătrînul le întinse cîte un măr și-i binecuvîntă șoptit. Se rezemă de ușa deschisă privindu-i cum mușcau grăbiți din fruct și mestecau pe nerăsuflate. De la colțurile buzelor li se prelinge în șuvițe sucul liliachiu.

Dryno mușcă din mărul violet cu pofta omului flămînd și chinuit.

— Trebuie să-l mănînci tot, îi spuse gazda.

Mesteca destul de greu din cauza oboselii. Îl dureau și buzele arse de soare ; sîngerau prin cele cîteva rupturi ale pielii întinse. Fructul era cărnos și avea gust dulcesărat, ca de fiantină. Sucul liliachiu, ce i se prelungea pe bărbie unindu-se sub ea în picături mari, nu se deosebea decît foarte puțin de culoarea sîngelui pur al rănilor. Privindu-se în oglindă avu sentimentul umilitor că în clipele acelea era un canibal. Picăturile cădeau regulat pe cămașa albă difuzîndu-se în pete uniforme. Unele ajungeau pe picioare și se amestecau cu transpirația, altele cădeau direct pe podea, unde erau supte de lemnul uscat.

Cu greu, termină de mîncat mărul și vru să arunce cotorul.

— Nu ! tresări gazda. Trebuie să-l mănînci tot ca să prinzi puteri.

Mestecă mai departe înghițind întregi sîmburii prea tari și alunecoși. Codița cenușie o aruncă afară pe nisipul fierbinte, o urmări cum fumegă pînă dispare, apoi se întinse cu ochii închiși înainte de-a-și sprijini capul. Adormise.

Se făcu tîrziu, astfel că simțiră nevoia să oprească undeva. Fără prea mari pretenții aflară un loc potrivit în care să înnopteze. Briza înviora ușor umbrele copacilor. Cîțiva greieri cîntau involuntar prin liniștea nopții.

— Mai dorm o dată în mașină, că tu nu ești în stare, să faci rost nici măcar de o cameră de hotel.

— Iar începi ? Ai văzut ce-a fost ieri la Split. Pe urmă, acum din cauza cui. mă rog, am pornit așa de tîrziu ?

— Sigur, tot eu sînt de vină.

— Ulte ce e, ridic capota și dormim.

— Asta ne-ar mai trebui, să înceapă o ploaie. Pînza aceasta cîrpită și găurită în toate colțurile are un rol mai mult decorativ.

Acoperi mașina. Își întinse scaunul și se culcă fără nici un comentariu suplimentar. Ultimele reproșuri lipsite de ecou o determinară și pe ea. în final, să amîne conversația pe altă dată.

Vuietul mării îl desprinse treptat din somn. Un aer rece răzbătea prin rupturile prelatei, împrospătîndu-i fața. Se simțea teribil de incomod. Întunericul nu se destrămase încă. Ieși din „broscuță". Zorile i se păreau mult prea înghețate pentru acest anotimp. Aprinse o țigară. Fuma tăcut privind la soarele ce se înălța din mare. Lucirile calde pe suprafața apei adunau în ele golul din sufletul său. Stătu astfel pînă se umplu de acest vid. Azvîrli mucul și se îndreptă spre mașină. Deodată o apariție rebelă îl curmă

OVIDIU GULEȘ

●

O dimineață

toată rînduiala dinlăuntru : „Dar de cînd răsare soarele pe Adriatică ?" Întoarse automat capul să se convingă. Într-adevăr, nu era nici o iluzie. Contururile astrului se dizolvau deja în efluvii de căldură și lumină albă. Rămase interzis. Doar durerea și lacrimile îl nevoiră să-și ia ochii de la soare ; privi împrejur. Decorul nu se evidenția prin nimic ieșit din comun. Aceeași rouă pe firele de iarbă, același foșnet de frunze, aceleași țipete de pescărușI... În depărtări, stîncile munților primeau binecuvîntarea razelor primei lor dimineți. Prinsă între două tunele, aceeași neschimbată șosea pustie. Poate prea pustie. Iar aproape de el, micuțul „Deux CV" portocaliu. Remarcă astfel, inevitabil, și faptul că ea se trezise.

— Frumoasă vacanță, n-am ce zice ! Ia spune, o vom mai duce mult în halul acesta ?

— În ce hal ?

— Cum în ce hal, dragă ? Ți se pare că totul este cît se poate de normal, nu ?

— Deloc.

— Păi atunci ?

— Atunci ce ?

— Cum „atunci ce ?" Hai să pornim din loc. Să ajungem și noi într-un oraș, undeva, sau la un motel. Să ne spălăm, să mîncăm ceva.

Se urcă anevoie în mașină și demară. Ciudat i se păru faptul că nu se simțea îmboldit spre mărturisirea evenimentului din zori. Se mulțumea să privească prin parbriz în partea stîngă la strălucirea soarelui reflectată de apa mării.

debut

EUGEN TIMBUS

POEMUL DE PLASTIC

în ultima vreme versurile
nu se mai desprind de mine
rămîn agățate în
degete nu vor să cadă ; zadarnic
le finisez le dau rotunjime și strălucire —
goale atîrnă
ca niște imitații
de fructe în crengi uscate.

dar despre asta bineînțeles doctorul nu știe
nimic pentru el voi rămîne numai
un mesteacăn
albastru clătinat de cine știe ce
vînturi lăuntrice.

— inima ta s-a cam sleit îmi spune
presindu-mă pe ecran ; și-n timp ce
îmi apreciază vîrsta după numărul cearcănelor :
nu-ți face griji o să-ți punem
una nouă nu ? hă — hă chiar acum
ne-a sosit setul EM 014 T o
minune o plă-
cere să stai să asculți sîngele
cum susură în serpentine.

mă ia mă conectează la tot felul
de aparate mă pune
să inspir adînc (inspir adînc) apoi
să expir (expir ?) ? miros mecanic —
parcă sînt dintr-o dată
în atelierul cu motoare dezasamblate
al copilăriei...

— doctore să știți
că semănați cu tatăl meu aveți
aceleași mîini dibace și — același
optimism feroce :

— păi
e o prostie să te temi
de moarte în ziua de azi organele
de schimb au fiabilitate ridicată
și se procură ușor în fond dacă
avem posibilitatea asta de
ce să nu o folosim ?!
— și pentru tata mașinile erau totul ; le trata
ca pe niște ființe ; poate le și iubea
puțin ; cel mai mult

ținea însă la bicicleta cu care
zice
își începuse cariera ; mi-aduc aminte : mereu
dregea la ea — o demonta o ungea o lustruia...
mama avea pe ce să fie geloasă ;

— la urma urmei
sentimentele pot fi simțite foarte bine
și cu o pompă
electronică și avînd în vedere că oricît de lungă
viața va rămîne scurtă !...

— mai las-o-n sărăcie de rablă-i spunea
maică-mea punîndu-i mîncarea printre șuruburi
sîrme chei cîrpe soioase ; odihnește-te
dacă n-ai nimic de făcut ;
bătrînul tăcea se gîndea
că schimbă șaua și ghidonul și
torpedoul și lanțul și
o face
mai bună decît una modernă ;

pînăind sub masă eu mă întrebam totuși
de ce vrea tatăl-meu să-i prelungească existența
acelui arbore ciudat întors
cu roțile-nspre toamnă ;

— i-adevărat noi nu redăm
tinerețea ci doar o siguranță în mișcări ;
și v-ajutăm să mă credeți
în fericire...!

— numai că tot
înlocuindu-i piesele uzate nici
nu și-a dat seama cînd a pierdut-o
bicicleta
lui veche și dragă.

— nonsensuri doar te cunosc
mai bine decît pe mine însumi
hă — hă îți spune îndoindu-se
deasupra ta ca un
zîmbet sintetic ești
încă tu ești încă
viu nonsensuri.

Cum poți să crezi însă cum
niște cuvinte de plastic ?
Și poemul acesta care nu se mai poate
desprinde din tine brusc
simți nevoia să muști dintr-un vis
autentic.

CIBORG ?

Iarnă de sticlă — în lume
lăsate friguri acide
pe ramuri de fontă chimice brume
fumuri lichide
țurțuri falși lipiți de triști...

iarnă decor !
oameni trecînd cu măști înghețate
mecanice umbre pe străzi de faianță...

și
ninge se ninge
cad fulgii carbinici
din cupola ce închide orașul aici
mă trăiește inima mea
cu totul artificială.

TABLOU CU MUTANȚI

ei sînt
neobișnuit de frumoși,
limpezi ca ziua
după furtună, avînd mădulare din raze
de lună, și buze mulate în șoapte
și ochi apoși ;
de genele lor se prinde roua
-n cîrcîini și-n vine le curg lacrimi
din cele mai pure,
cu miresme le-asudă făptura,
obscure, cîntece mai curînd
ori / poate / lumini ;

n-au brațe, ci aripi
albe și lungi,
perpetuu roind sub cuștile grele izbesc
repetat, repetat
în zăbrele, parcă sorbiți de ceruri
adînci...

(omul în alb
seara le-aruncă mîncare
și-n timp ce se bat flămînzii
îngeri,
notează-n caiete cuvinte bizare).

TRAIAN URDEA

●

Într-o lumină stranie

Doctorul deschide ușa și o perdea de aer cald i se lipește de față. Miroase a levănțică, mucegai și a ceva nedefinit.

Camera este mică. Mobilierul sărac: o masă, un scaun și un pat. Zugrăveala coșcovită stă prinsă din loc în loc în pînze negre de păianjen. Nu exista nimic altceva, înafara unei oglinzi, legată cu sfoară și agățată într-un cui, lîngă fereastră. În dreptul ei, doi bărbați discută cu o femeie grasă. Femeia are o față roșie și părul de pe frunte ud. E fardată strident și poartă un capot cu trandafiri pe fond verde.

În timp ce se apropie de ea, doctorul observă că, deși are dimensiuni exagerate, totuși corpul respectă proporții atrăgătoare, cu picioare lungi și șolduri late.

Cei doi își înclină ușor capul în semn de salut. În plus, mormăie ceva. Are o față rotundă, cu buze groase, încadrate de o mustață foarte deasă și un smoc ce pornește din bărbie, drept și țeapăn. Celălalt poartă o uniformă albastră. E subțirel și pe fața slabă, cu pomeți proeminenți, sînt împrăștiate, din loc în loc, pete mici, roșii. „Doamna", începe acesta, „e proprietara. Locatarul camerei a murit și nu e trecut în carte de imobil. Nu știe nici cum îl chema". „Cînd ați descoperit cadavrul?", o întreabă doctorul. „Azi dimineață, pe cînd făceam curățenie în camere". Doamna execută această operație pe la unsprezece, cînd chiriașii sînt de obicei plecați. E[a] gătește și spală totodată pentru ei. Cînd a deschis ușa, acesta era așezat tot așa, ca acum, culcat în pat. La început i s-a părut că doarme. L-a strigat și nu i-a răspuns. De-abia cînd a devenit mai atentă și s-a apropiat, a simțit că ceva îi răsucește stomacul, că i-l smulge și i-l face bucăți-bucăți. „Doamne ce culoare avea!".

Doctorul scoate o batistă și-și suflă nasul. Pentru o clipă, vede unghiile groase, tăiate, pînă în carne, de la degetele picioarelor doamnei, care la rădăcină mai păstrează urme vechi de ojă. „Și... de ce nu l-ați trecut în cartea de imobil?". „Era un om bun", se scuză ea. „Era destul să-l privești în ochi și să-ți dai seama de asta". „Nu este îndeajuns. Mulți dintre noi pot părea buni". Femeia îl privește rugător: „Cu el... Nu putea fi așa! Era destul să-l privești în ochi". „Poate că era. Însă trebuia să-l înscrieți".

Probabil, mai înainte, tocmai despre acest subiect au discutat cei trei, pentru că bărbatul în uniformă îi replică, în timp ce își lovește degetul mare al mîinii stîngi, cu un creion: „Am văzut noi destui cu chipul Sfintei Fecioare drept reclamă pentru locul unde vor să te trimită. Ce făcea toată ziua, dacă au lucra și nici nu vorbea cu nimeni?". Cobora, se proptea în colțul casei și nu se mișca de acolo ore în șir. Uneori mergea să se uite la jocurile copiilor, la vreo ceartă, la înghesuiala din fața unei vitrine, știți, lucruri de asta mărunte.". „Servea masa la dumneavoastră?" „Nu. Nici nu știu cum de mai trăia. Nu l-am văzut niciodată să bea, să mănînce sau cu vreo femeie. Era un om la locul lui".

Doctorul face cîțiva pași prin cameră, apoi se îndreaptă către pat. Cadavrul zace, acoperit de sub bărbie pînă la glezne cu un cearceaf alb. Are tălpile goale și mîinile împreunate peste piept. Un picior e ușor îndoit. O lumină stranie, gălbuie desfășoară asupra acestuia tonuri gri.

„Nu făcea altceva decît să privească oamenii, să-i asculte", continuă femeia. „De multe ori, după ce îmi terminam treaba în casă, stăteam la geam și mă uitam să văd ce face". Era așa, nici frumos, nici urît. Cu toate că, luate fiecare în parte, avea trăsături distinse, puse împreună, dădeau ceva ciudat. Doamna crede că era ori un visător fără pereche, ori înnebunise din pricina unei femei. O aștepta să vie? Nu poate ști. Însă, așa cum s-a dovedit mai apoi, nu l-a căutat niciodată nimeni. Putea să-l lase pe bietul om în stradă?

În timp ce doamna își desfășoară povestea, bărbatul în uniformă se plimbă prin cameră. A scos din buzunar ceasul pe care l-a găsit asupra defunctului în urma percheziției și îl studiază atent. După greutate și aspect, pare o piesă executată în întregime din sticlă sau cristal. Prin cadranul subțire, în care sînt încizate semne stranii, aurite, se observă în interior o sferă mică, luminoasă. Nici un semn al existenței unei posibilități de reglare: spatele și marginile sînt netede și plate. „Și de cînd locuia la dumneavoastră?", întreabă, încercînd să șteargă sticla cadranului de mîneca vestonului. Femeia îi explică de cît timp, și cum era în ziua aceea vremea afară. Bărbatul în uniformă observă că și fața ceasului, care la început a părut doar murdărită de amprenta lăsată de mîna lui, începe să devină opacă. Cu toate că depune din ce în ce mai mult zel, nu mai reușește să îndepărteze ceața aceea decît pentru o clipă. Apoi, dintr-o dată, simte că obiectul pe care îl ține în mînă se lichefiază.

Face o mutră de idiot cînd își vede mîneca pătată cu o scoarță mare, albă, înainte să-și poată scoate batista din buzunar.

„Din cînd în cînd, îi duceam aparatul meu radio să asculte muzică. Îl porneam și i-l lăsam în fața ușii, de obicei seara. A doua zi mi-l aducea înapoi tot așa. Dar nu vă pot spune ce față fericită avea! Din păcate, nu puteam să-l împrumut întotdeauna, pentru că și eu am nevoie de el. Sînt o femeie singură".

Doctorul, după ce a examinat pielea capului celui mort, albăstrie și puțin strălucitoare, dă la o parte cearceaful, pe jumătate. Observă că și celelalte porțiuni ale corpului au aceeași pigmentație stranie. Constată că defunctul era lipsit de pilozitate și suferise probabil cîteva operații estetice, ale căror urme sînt ingenios mascate.

Își termină treaba examinîndu-i unghiile mîinii stîngi și pleoapa. Apoi se duce în dreptul ferestrei, unde privește prin ziarul prins la colțuri cu pioneze, ce ține loc de perdea. Lumina suprapune rîndurile tipărite pe cele două fețe. În colțul unui chenar, o muscă mare, neagră își curăță în liniște penajul.

Doamna încă nu și-a terminat povestea, găsind mereu noi amănunte. În timp ce descrie o anumită presiune simțită în stomac la apropierea fostului chiriaș, bărbatul cu buze groase încadrate de o mustață neagră și barbișon se apropie de masă, pe care stau împrăștiate cîteva truse de machiaj, deschise. Distrat, lovește cu degetele în grămada de ustensile, pînă dă de o pensulă mică. Aceasta îi trezește probabil o nostalgie ascunsă, căci, după ce o învîrte într-o bulină cu fard sidefiu, începe să deseneze pe lemnul lustruit al mesei linii frînte.

„Vă spun sincer, mai încearcă doamna, m-am gîndit de multe ori că ar fi bine să-i spun să plece, dar n-am putut. Pur și simplu n-am putut. Părea un om așa de bun". „Bine! Bine!", îi-o taie bărbatul în uniformă, în timp ce încearcă încă să-și mai șteargă pata de pe mîneca vestonului. „Am înțeles. Ce facem, doctore!".

Doctorul completează spațiile goale ale colii de hîrtie pe care, din loc în loc, sînt tipărite propozițiile pe jumătate șterse. Scrisul său, puțin înclinat, cu bucle strînse ce țîșnesc spre dreapta, deasupra literelor mărunte, aproape ilizibile, le acoperă uneori.

În stradă se aude sunetul, ca de giscan, al unui claxon răgușit, urmat de rîsete și strigăte de copil.

CĂLIN GURĂU

●

Un om ca oricare altul

Întuneric deplin. Pendula bătu miezul nopții, strecurînd sunetele ca niște sulițe înveninate ce străpungeau tăcerea adormită.

— Închide ușa...

PQ_2 încerca să descîlcească firul casetofonului.

— Închide ușa! Știi că fac otită la curent!

PQ_2 închise ușa. Oftă, își dădu ochii peste cap și mormăi îmbufnat:

— E bine?

— Da, făcu PQ_1. Treci la treabă.

PQ_2 reveni la îndeletnicirea anterioară, în timp ce PQ_1 ocoli patul și aprinse lampa de pe noptieră. Înfofolit pînă peste cap sub o pătură roșie, în așternut dormea un bărbat. Un tînăr, mai bine zis. Pentru că n-avea mai mult de 25 de ani.

PQ_1 îl întoarse cu îndeminare cu fața-n sus și întrebă:

— Ești gata?

—PQ_2 înjură.

— Îndată,îndată...

PQ_1 își trase plictisit un scaun și se așeză, privind ostentativ ceasul. Nu era mare grabă. Deocamdată se încadrau în timpul optim. Pînă la sfîrșitul turei mai aveau de programat 12 subiecți. O nimica toată...

PQ_2 se agită în întuneric. Puse ștecherul în priză și-i aduse, împleticindu-se, adezivul de contact.

— Am terminat. Putem începe.

PQ_1 se ridică, se aplecă asupra bărbatului adormit și-i dădu la o parte șuvițele de păr ce-i acopereau fruntea. PQ_2 îi lipi pătrățica de adeziv deasupra sprîncenelor, acoperind cu precizie zona activată.

Apoi dădu cablul de înregistrare la o parte ca să nu se-mpiedice-n el.

PQ_1 se așeză din nou, placid.

— La fix, apeși pe „START" — anunță el, refăcînd etapele unui ritual de atîtea ori repetat.

PQ_2 făcu întocmai. Controlă dacă înregistrarea mergea bine, apoi, edificat, dădu sonorul la minim. Dar după aceea nu găsi altceva mai bun de făcut decît să bîntuie prin penumbra aceea înșelătoare și să se ciocnească de mobile.

— Stai undeva! strigă PQ_1. Ești teribil! Ar trebui să-ți optimizeze calificarea! Ia un scaun și vino aici, adăugă el mai potolit. Nu-i vina ta dacă n-au grijă de tine...

Cînd îl avu lîngă el, scoase din buzunar un pachet de țigări și-l servi.

PQ_2 ezită o clipă.

— Nu dereglăm ceva pe-aici?... sugeră el evaziv. Adică, înțelegi, omul de colo n-o să se gîndească de unde scrum, de unde miros de tutun?...

— Las-o baltă, făcu PQ_1 și, exemplificativ, își aprinse o țigară țăcănind scurt dintr-o brichetă electrică.

PQ_2 ridică din umeri, culese una din pachet, o privi, dar nu se-ndură s-o consume. Regulamentul era mai puternic decît pofta. O depuse însă cu grijă în buzunarul de la piept; rezerve pentru viitor.

— Ești stupid, remarcă PQ_1. Am vorbit cu tipul de la programare să introducă pe benzi o instrucțiune de toleranță. Am putea chiar să spargem ceva și tot nu ar fi nimeni șocat. Bineînțeles, nu trebuie sărit peste cal. O țigară însă e o nimica toată. Și-apoi geamul e deschis, afară e vînt... Înainte chiar de-a ieși noi de-aici, fumul va dispare.

PQ_2 tuși. Tăcere... Ochii goliți de expresie fixau cu stăruință un punct în întuneric. Siluete încremenite. A- — Da? îi încurajă PQ_1.

PQ_2 se foi pe scaun și-l privi temător pe bărbatul culcat alături.

— Mă-ntreb cine face programele?

— Ei, și tu! E cineva care trebuie să le facă și pe astea. Altfel lumea s-ar dezmembra într-o dezordine de nedescris. Haos, nu alta... Nu-ți mai bate capul! Ce contează cine le face?

PQ_2 dădu din mînă, ca și cum ar fi alungat o muscă supărătoare.

— Mi se pare ciudat, știi... Te culci ca omul și pac! A doua zi te trezești cu programul pe-o săptămînă întreagă în scăfîrlie.

— Cui îi pasă? Doar noi, adevărații oameni, cunoaștem asta. Ei nu știu nimic. Se trezesc la fel de senini ca și pînă atunci. Atîta doar că se comportă conform instrucțiunilor. Uneori, în vis, surprind cîte-o secvență de program, amestecată tactic cu celelalte structuri de memorie, în procesul de redistribuire a informațiilor. Și-apoi se brutizate de rutină. Rutina cu care se obișnuiseră; întocmai ca niște haine ajustate, care devin mereu mai comode de pe măsură ce le porți...

Cînd țigara se termină, PQ_1 se întinse spre dreapta și dădu un bobîrnac mucului, ce dispăru ca o cometă pe fereastra deschisă.

— Mă-ntreb?... șopti PQ_2.

Nici un semn nu arătă c-ar fi vorbit, afară doar de sunetul vocii. Nu i se clintise nici măcar un mușchi.

mîră, ignoranți, că totul corespunde realității. E foarte amuzant să-i vezi cum raționează. Îmi petrec cel puțin jumătate din timpul meu liber observîndu-i. Par atît de dezinvolți în tot ce fac!...

Se scărpină după ureche.

— Oricine-ar fi, tipul care face programele e un geniu!...

Un declic sec îi anunță că banda se derulase.

— La fix, aprecie PQ_1. Să strîngem totul.

Se rezumă în a pune scaunul la loc. PQ_2 dezlipi adezivul de contact, strînse cablul, scoase ștecherul din priză, decuplă contactul de la casetofon și depozită totul în servieta de piele neagră.

— Gata?

PQ_2 încuviință tăcut.

— Atunci, să mergem...

Înainte de a ieși, PQ_1 stinse lampa.

★

George deschise cu greutate ochii. O clipă doar, căci, rănit de izbucnirea de lumină ce-i invada orbitele, se răsuci pe burtă și-și trase pătura peste cap. Timp de cinci minute rămase astfel, încercînd să se obișnuiască cu gîndul că trebuie să se scoale. Dar nu brusc! Mai petrecu deci alte trei minute, pe marginea patului, fixîndu-și preocupat degetele de la picioare și scărpinîndu-se pe piept prin pijama.

Nu părea atît de rău. Afară era frumos, senin; soarele tocmai răsărise; cu siguranță că avea să fie o zi caldă.

Se strîmbă. Avea să transpire iar la birou. Muncă și iar muncă! Cine naiba-l pusese să-și aleagă meseria asta? Auzi: programator specializat pentru roboții utilitari PQ!

Se însenină. Zîmbi. Își aminti subit că visase și, mai mult, prin ceturile somnului îi răsăreau în memorie vagi crîmpeie de imagini colorate și dinamice. Asta-i îmbunătățiți momentan dispoziția și-i dădu voința necesară de-a se ridica în picioare. Se întinse cu voluptate, simțind încordarea în fiecare mușchi. Era, la urma urmei, un om ca toți oamenii...

Un autor silențios

O „constantă reticență" (observa cineva) a urmărit proza de coloratură fantastică, incompatibilă — se credea — cu temperamentul nostru etnic. Voința „fatal realistă" a prozatorului român părea să anuleze „sansele" fantasticului. Am pomenit de această lungă sfidcevă tocmai pentru că subtilmarea fantastică a imaginarului ciștigă teren în anii din urmă; iar mai vechilie precupări SF ale lui Dușan Baiski — despre care va fi vorba în aceste rînduri pe care le așternem cu încredere — lasă urme și în proza așa-zicînd serioasă".

Cu preocupări diverse, drămuindu-și timpul, Dușan Baiski este un autor silențios. Nu iubește zgomotul, nu aleargă după glorie (deși, sincer să fim, fiecare scriitor o visează în secret), pare să ignore asperitățile vieții literare. Ultimul său volum (de fapt primul, adevărata sa carte de vizită) demonstrează că Dușan Baiski este un prozator cuminte, așezat, cu încredere în epic; față de congeneri (cîțiva juni furioși propunînd destructurarea epicului, șocînd cu bîeturile de receptiei, autorul nostru nu are temperamentul de avangardist. Scrie calm, surdinizat, fără a plonja în apele eseismului eplu, în zona literaturii autoreferențiale, cea care — în criză narcisică — se povestește pe sine (cum nota Eugen Simion) și fără a plăti un greu tribut tehnicismului, deteasionînd proza tetravezie, debilă etc).

Să fie Dușan Baiski un autor „nestrovat" (cum am citit într-o cronică)? Moderația în toate, ținînd de firea omului, n-ar îndreptăți o asemenea concluzie. Mai ales că **Radiografia unui caz banal** (Ed. Facla, 1982) impune o viziune-personaj (textul Lucian Ionică) și oferă o bresă fantastic-ului. Iată, în **Alisa, sintul** era vorba de o discordie misterioasă, în **Discreta, singurătatea** avem în față scenarii imaginate în **Culoarul** examinînd locul spectatorilor, iar în **Dulapul** de oboseala în „festele imaginației". **Formula din tinfină** fun text remarcabil) se derulează în „satul lunghiți de aburi" s.n.m.d. Eroii în majoritate niște invizoși, trăind așteptare, se refugiază în vicsul fericirii și copilăriei, cu practică visătoria. Într-un asemenea balaos (cu revenîri și bucle epice) între închipuire (îndepărtarea de realitate") și jocul realității, stemul de privire bifidă a prozatorului Observator fin, încă indecis, Dușan Baiski produce o proză ce dată, curgînd în același ton monocom. Ieșiren din matcă, vinovății celoasă, „negura nedgurantei" într-un cuvînt **anormalitatea** numitorul comun al textelor fse loc fluxiorului. Povestirea ciutară (cu soare vitat, ser topi peisaj înecat de căldură etc.) are un accent coraglaiesc, afișînd în halucinație. Parcă o bicluire a cevitor epicului ar prinde bine. Parcă o ascensiune spre acel „prestigiu magic" (cum ar fi spus Eliade) ar fortifica viitoarele proze ale lui Dușan Baiski. **Micul** — se știe — făcînd pereche cu noțiunea de „magic". Să îndrăznim un prognostic? Acesta ar fi, credem, terenul pe care virtualitățile unui prozator — deschis vitaminărilor culturale și potențărilor moderniste și postmoderniste — s-ar manifesta libor. Descătușînd latențele epicului. Aici în acest spațiu (nu tocmai oglomerat), prozatorul timișorean ar putea să dea măsura talentului său indiscutabil, călcînd pe urmă ferm și certtudinilor. Aici s-ar **sinchrotiza.** Ieșind din crisalida talentului. Nici îndoiala, nici zgomotos, Dușan Baiski are — dotem convingă — în topul ultimei generații.

ADRIAN DINU RACHIERU ■

Totul fusese surprinător. Ca și atunci, în unele nopți de vară înaintea furtunii, cînd sorul și pămîntul sînt dintr-o dată scăldate într-o lumină albăstruie, orbitoare și-n clipa aceea ochii-ți surprind imaginea unei lumi ireale, incremenite. Iar tunetul ce o precede parcă îți toarnă în suflet sentimente pînă atunci necunoscute.

Stătuse în vagonul din spate, cu gîndurile aiurea, cu privirea pierdută peste acoperișuri, peste case și copaci. Inspre apus, deasupra negurii de seară ce înghițise o bună parte a orașului, încă se mai zărea picoapa lilachie a cerului. Și parcă fulgeră scurta.

— Hai, coborî, nu sta în ușă ca oul de pește în gîtul omului!

Se întorsese apunci ca ars și se dăduse la o parte. Cel ce vorbise nu era decît un individ scund, slab, cu fața întunecată, necrească, cu un basc ponosit, înfundat pe cap. Răscolite de curent, prin aer pluteau particole de praf penetrante, cu iz de transpirație și de înșelători. Pe podeaua cenușie cîteva coji de semințe, tichete de călătorie folosite și o țigară strivită.

Aripile ușii se dăduseră la o parte zdrăngănînd. În vagon pătrunsese mirosul greu al abatorului. Din motive știute numai de el însă, cel cu bascul pe cap nu coborîse, ci, mai mult, se așezase tulburat pe un scaun. Atunci, în clipa aceea, cînd ușa se închisese, la fel de zgomotos cum s-a deschis, cînd zidul din cărămidă ars al abatorului începuse să alunece ușa pe lîngă tramvai, atunci se întîmplase acel lucru. Fulgerător.

Se întoarse amuțit, speriat, cu inima strînsă, căutînd privirile celorlalți. Minute în șir nu se mai auzise nici măcar un murmur. Nu se auzise decît rostogolirea sarbă a roților pe șinele metalice. Ochii oamenilor păreau că nu privesc nimic concret, ci că sînt întorși către sufletul îngrozit pus într-o situație aparent fără ieșire.

— Ați văzut? Ați văzut... așa?

Fusese prima lui reacție atunci. Se apropiase de omul cu bascul decolorat și-l zgîlțîise. Primise în schimb doar un zîmbet tîmp. Ochii celuilalt, posac albaștri, poate verzi, bocurîle din vagon luminaseră prea slab în acel moment, îl măsuraseră cu o expresie totuși clară: îngroziți. Fuseseră convins că văzuse și celălalt ceea ce văzuse el și poate de aceea stînjnind chiar, cu cîteva clipe înainte, ceea ce va urma, nu mai coborîse.

— Ce... ce să văd, mă... ce? se bîlbîise pierpirul în final, scuturîndu-l mîinile de pe umerii săi cocîrjați.

Un dialog scurt, sec, dorit doar de unul, dincolo de trupurile, de gîndurile ce vibrarcră în amîndoi cu aceeași intensitate. Îi zburase fi prin cap o sumedenie de posibile păreri ale celor din vagon despre el. Poate părerile acestea fi apartinuseră și el unul le pusese pe seama lor. Se trezise dintr-o dată fără pici o certitudine, fără nici un reper, nici în sine, nici în afară. Iar certitudinea nu putea veni decît prin alții. Ori din experiența repetată. Așa crezuse.

Se îndreptă spre casă, tulburat, chinuit. Clădirile, gardurile, blocurile acelea impersonale cu sutele de gări căscate către el treceau toate pareă mute și dușmănoase, iar străzile, dintr-o dată pustii deveniseră niște coridoare interminabile. Simțea pe obraji, pe gît, o boare palidă, rată caldă, ceva amplifica fierbințeala nefirească din frunte.

Urcă precipitat scările, deschise cu mîinile tremurînde ușa apartamentului, iar cînd intră în hol, prima ei temție fu să se privească în oglinda lăsată pe giodurile cu neliniște, cu întrebarea cel „adevăr". Privi roată prin cameră, poate întrase cineva în timpul său absență? Nu, totul era la locul lui. Ochii, în majoritate niște invizoși, trăind în așteptare, se refugiază în vicsul fericirii și copilăriei... sau practică visătoria. Într-un asemenea balaos (cu revenîri și bucle epice) între închipuire (îndepărtarea de realitate") și jocul realității, stemul de privire bifidă a prozatorului Observator fin, încă indecis, Dușan Baiski produce o proză ce dată, curgînd în același ton monocom. Ieșiren din matcă, vinovății celoasă, „negura nedgurantei" într-un cuvînt **anormalitatea** numitorul comun al textelor fse loc fluxiorului. Povestirea ciutară (cu soare vitat, ser topi peisaj înecat de căldură etc.) are un accent coraglaiesc, afișînd în halucinație. Parcă o bicluire a cevitor epicului ar prinde bine. Parcă o ascensiune spre acel „prestigiu magic" (cum ar fi spus Eliade) ar fortifica viitoarele proze ale lui Dușan Baiski. **Micul** — se știe — făcînd pereche cu noțiunea de „magic". Să îndrăznim un prognostic? Acesta ar fi, credem, terenul pe care virtualitățile unui prozator — deschis vitaminărilor culturale și potențărilor moderniste și postmoderniste — s-ar manifesta libor. Descătușînd latențele epicului. Aici în acest spațiu (nu tocmai oglomerat), prozatorul timișorean ar putea să dea măsura talentului său indiscutabil, călcînd pe urmă ferm și certtudinilor. Aici s-ar **sinchrotiza.** Ieșind din crisalida talentului. Nici îndoiala, nici zgomotos, Dușan Baiski are — dotem convingă — în topul ultimei generații.

ADRIAN DINU RACHIERU ■

DUȘAN BAISKI

Cînd zbori, ține-te de rădăcini

palme pînă la etajera de porțelan, apoi peste nimicurile acelea colorate, destinate igienei, pînă cînd dădu de imaginea oglindită a propriei sale fețe.

Poate pînă de pește?

Poate, o cu totul altă culoare decît cea a țărînei vii din care a zămislit Adam?

Ținuse în mînă și brouște, chiar din cele rîioase, ținuse în mînă rîndunici, nu se alesese cu nici un fel de pete ori pîsnul fără leac. Nu-și văzu fața nici acum altfel decît de obicei. Poate doar paloarea trădă vuleanul din sine. Și ochii, cu irisul lor căprui, cu pupilele mărite nefiresc, așteptînd parcă imagini întunecate.

Ieși în balcon. Biestematul dictor numlestiau, chinuitor cu o cameră de tortură medievală: a fi sau a nu fi a fost sau n-a fost, s-a întîmplat ori nu s-a întîmplat. Poate doar vorbe goale, născocite de minți bolnave rupte de realitate. Privi într-acolo departe, în noapte, spre locul cetățuirase neașteptat estidianul „Doamne, am înnebunit! Am înnebunit!".

Cînd se dezmetici puțin, își surprinse fruntea pe balustrada rece a balconului și pumnii în ochi. Și Plinseze.

Însă plînsul nu-i înțiițise.

Revedea chipurile celor din vagonul de tramvai, încă foarte clare, le privirile incremenite mai mult în sine decît în groază, cu maxilarele încleștate, înlăsînd probabil tipete deconsternare și întrebări. De ce nu vorbiseră atunci cînd îi zgîlțîise pe nenorocitul acela ce voise să coboare? Se surprinse căsut dintr-o dată într-un patetism bolnăvicios, într-o melodramă fără sens. Trebuia judecat totul la rece.

Momente de luciditate

Își aruncă trenchiul pe umeri ieși pe casa scărilor. Cineva îl întrebă ce anume s-a întîmplat. În loc de răspuns surîse cu prostul la fălnă și dădu mecanic din umeri. Aceiași zîmbet îl fluturâ pînă în stradă, ulist. Făptașul se întoarce la locul faptei. Însă numai atunci cînd fapta își zdrunciină coastînță. dacă o are ori diparele, dacă le-a avut vreodată.

De ce tăcuseră cu toții?

Gîndul că fusese singur, trădat de cellalți, de semenii lui, chiar dacă pînă atunci nu-și vorbiseră niciodată, nu se cunoscuseră pentru a-și vorbi cele de mansent, stîrnindu-i în minte cînd certtudini, cînd îndoieli sumbre. I se părea că pînă și noaptă ieșire era lipsită de orice sens, că își pierduse mințile poate... poate, de ce nu, fără motiv, fiindcă ceea ce s-a întîmplat poate nici nu s-a întîmplat aievea, ci doar în gîndurile lui. Continuînd să stîrnească proful, să degroape morții, risca să-și pună singur laiul de gît, așa, mai mult, să-l vadă cireva dintre cunoscuții și să împiuneească a doua zi întreg orașul cu stigmatul mai grav decît condamnarea în moarte: nebunul, încă mai avea timp să renunțe la acest joc sinfrese, să meargă din nou acasă și să se scufunde pînă la depăna treziei între patru pereți, departe de lume.

Însă nu și departe de sine însuși de aceleași gînduri.

O perspectivă nedorită, ce-i stîlcă și rămînă în stație. Imprecună cu necunoscuții de lîngă el, sperînd totuși că va găsi soluția salvatoare ce-i purta spre acel **OU7**.

Dinspre apus se ridicase furtuna și acum se auzeau înfundat ca zcourile unei artilerii acășate de sub comandă, și tunetele. Copacii din parcul de lîngă stație tremurau, foșneau, se îndoiau împinși de vînt. Cîțiva stropi atinseră de ploale, mari, rednehotărîți, nelinîștiră cele cîteva persoane din stație, ce priviră înutil în sus, către cerul nevăzut, însă atît de aproplat.

Apăru tramvaiul.

Urcă în vagon nehotărît. În ultimă clipă, aripile ușii prinzîndu-i trenchiul. Pe scamnele roșii, tari, figuri indiferente, palide în lumina lăptoasă a neoanelor. Încercă să surprindă vreo privire, însă nici femeia ce i se păruse că-i măsoară lung nu se uită se decît undeva prin el, dincolo de el.

„Dacă se căzea acum, aici, lovit de apoplexie, gîndi, s-ar holba la mine ca la o maimuță și probabil ar spune: e beat, săracul!".

Acest gînd îl furnică neplăcut șira spinării. Un fulger scurt, albăstriul scăldă pentru o clipă vagonul, scaunele roșii, oamenii, iar albul ochilor sclipi atunci crudat.

Simți prin sine ceva ca o descărcare electrică și inima prinse a-l bată puternic. Se tinea strîns de bara metalică de lîngă el, cu privirea ațintă, prin geam.

Și atunci...

Întîmplarea ce-i tulburase toată ființa nu fusese doar o întîmplare.

Fulgerase din nou și, ca și atunci, în unele nopți de vară, înaintea furtunii, cînd, în lumina scurtă, orbitoare, ochii-ți surprind imaginea unei alte lumi, ce-ți pare cunoscută și totodată nefiichipuit de străină și-ți mamă în suflet sentimente pînă atunci necunoscute, văzu iar ceea ce-i răscolise atît de puternic existența. Văzu iar ființele acelea pîutînd, mărunți, prin spațiul dintre case, dintre blocuri și ropaci, deasupra liniei de tramvai, deasupra cosurilor, printre antenele de televizor. Cu forme bizare, cu o mulțime de tentacule proeminențe și ochi, pîuteau cîte două, trei sau mai multe, se loveau de burlanele de tablă de la streșini, de cloturi, de vergelele de aluminiu de la antene, de crengi uscate, de cocoșii girueților, de rozele vînturilor, și în acel moment parcă explodau, se fragmentau în două-trei bucăți care, ca la famuitirea celulelor, creșteau, se grupau la rîndul lor. Alțele, la fel, lovindu-se ih aceeași corpuri dispăreau ca și cum nici n-ar fi fost și din ele căzeau pe pămînt ceva aproape lichid. Zborul lor, neafectat de vînt, părea cumva ordonat.

Fulgerul ce le dezvăluise privirii sale se stinsese de mult, lăsînd în urmă o atmosferă fosforescentă, așa cum lasă, iarna, zăpada, noptile albe.

Sarise. Neputincios.

Poate totul nu e decît un uriaș balon de săpun într-un infinit de baloane de săpun.

Una din ființele acelea („ce mă îndreptățește să le cred ființe?", se întrebă) se lovi de tramvai, căzînd deasupra geamului și se sparse. Peste sticlă începu să se prelingă ceva ca de lichid maroniu. Viscos.

Căută lar chipurile celor din tramvai, sperînd măcar la un unic gest, la o singură oîipire care să-i arate că nu e singur, că totul e real. Erau însă înțiițite. Incredibil de liniștite. Pierdute în gol, indiferente.

Ii venea să se repeadă, ce și prima dată, la carevă dintre cliători, să-i zgîlțîie, să-i arate ceea ce se întîmpla dincolo de sticla moartă a geamurilor.

Își strînse puternic pieoapele. Și le apăsă cu degetele. Pînă la durere. Apoi le deschise. N-avu timp să gîndească. Să spere că, totuși, a văzut așa în vreun film, că a citit în vreo carte și că totul nu este decît o nenorocită de iluzie, o întîmplare repetată a unuia și aceluiași fenomen ce se consuma în crelerul său.

Căuta tot mai des oamenii. Chipurile lor. „E-n regulă, băiete. Hai, nu-ți fă singur atîtea probleme. Nu vezi că totul nu e decît o părere. Mai bine întoarce-te în".

— Lasă-l, domle, nu vezi că e pleoat de-acasă!

Cineva îl pusese mîinile pe gît, zgîlțîindu-i furios de reverele trenciului, înghesuindu-i pe bara aceea verticală de care se sprijinise pînă mai înainte.

Totul se petrecuse într-o clipită. Își mai amintea că se repezise la femeia aceea ce păruse că-i privească, că o strînsese de mînă și-i strigase în față să-și caște ochii afară, că afară se petrec lucruri nemaipomenite, nefirești.

Arătă și acum spre geam, bolborosind cuvinte fără noimă. O alta dintre ființele de afară se sparse de tramvai și lichidul din ea se prelinse pe lucrul sticlei.

— Uite! — înglămă, sufiind greu și făcînd cu capul către geamurile deja murdare, căcălîte de substanța aceea maronie.

Celălalt stoboși puțin strînsoarea, fixîndu-l drept în ochi. Iar cînd apri tramvaiul, îl forță să coboare. Înghiontindu-l brutal. Se trezi singur în noapte, într-o stație pustie.

De fată i se stînse ceva moale, în picios. „Poate n-a fost decît un illac", își spuse. Apucă să vadă cum se lovește unul din acele „baloane de săpun" de scoica desfăcută a unui corp de iluminat. Pe cap îi căzu seeva în fel de moale și de lipicios, ce se întîlnse apoi pe unul din obrajii și, în cele din urmă, stingîndu-i-le trecere dosul palmei, căzu sec la pămînt. Își scoase batista, cumva calm ori, cine mai putea ști, doar în aparență calm și începu să se șteargă.

— Hai, cărați-vă! Eu nu-s nebun și eu voi! — exclamă, strîngînd pumnii.

Apoi dădu cu mîna a lehamite și începu să rîdă.

Începuse probabil să plouă.

O nouă culoare

SF-ul se schimbă ta față indiferent dacă vrem sau nu. Aceasta e și singura lui șansă: de a ține pasul cu evoluția sensibilității și așteptărilor noastre, determinate de modificările însesi ale lumii, și cu pulsul literaturii mainstream moderne (ori post-moderne!).

Unul din cei care dau o nouă culoare science-fiction-ului românesc este și **Ovidiu Bufnilă.** Actualmente subinginer la Bacău, dar și student la sfaristică, el face o notă aparte în cadrul noului val de prozatori afirmați în ultimul deceniu. A debutat în **Paradox 30,** cu **Ceasul solar.** A publicat în Almanah Anticipația Albatros, România liberă s.a. A fost **inclus într-o serie de volume tematice ori antologii SF.**

Pentru Ovidiu Bufnilă sînt fetișitorii textele foarte scurte (rareori ajung la zece pagini), o scriitoră personală ce poate fi recunoscută cu ușurință, fie că renunță la punct, construind o povestire de o singură frază (dar de patru pagini), terminată cu un semn de exclamare (Trei pisici albe pe acoperiș), fie că, dimpotrivă, apelează la propoziții scurte: „Am privit păsările. Băteau din aripi cu putere. Trei, zece, o mie. Nu sînt sigur, ar fi absurd. Mi-am înfășurat un fular în gît. Un fular alb. Am pornit-o pe plajă. Cred că am străbătut vreo cinci kilometri. M-am prăbușit. Mi s-a făcut un gol în stomac. Bîida mea casă de bambus ardea. Un deget îmi devenise sidefiu". (Împușcă lupu). Stilul său, adecvîndu-se dimensiunii proziior, oferă pe alocuri doveri de reală virtuozitate. Place prin densitate și forță, surprinde prin investitivitate, cuvinte sînt intinse la tot pasul, notația este uneori ruptă de aducerea în prim plan a cîte unui lucru neașteptat ori a unei observații surprinzătoare. În felul acesta, sugestia, pe deplin pusă la lucru, dă naștere unei realități fascinante, dar relative, ce nu se lasă pe deplin descifrată. Poticul se metamorfozează în ontologic, înglobînd drept materiale constitutive simbolul și parabola.

Un bun exemplu îl constituie excelenta lucrare Șapte oameni cu joben.

Cerul emana un puternic miros de gaz metan, scoțelle aveau culoarea petrolului, iar noi inhalecam scrumbii afumate și ne credem nemuritori. Adunam crabi în coșuri de nuiele și povesteam cu nelitvitate cum peștii noptilor fără lună se topeau prin vărduh.

Era un anotimp al împotrivirilor: un boxer, care înghițise o sută de somnifere, nu murise, ci hoinărea prin viscle noastre, înbărbătîndu-ne (morții nu erau morți, ci vîlegiaturiști înamorați de real); săream pe fereastră cînd ne puneam să dormim și mînteam cu postume cînd ne cereau stăruitor să le spunem adevărul; aruneam în chiuvetă, pe furiș untura de pește; ne hîteam, dinamintînd ceremoniile; ne scoibeam în nas, subiimînd gravitatea; ne bărbieream cu răbdare cele cîteva fire de păr ce ne creșteau pe față; ne inconjuram de obiecte: unele dintre ele se arătau docile, altele, înșelătoare! Sub umbrela frumos colorată a gîndurilor noastre unele dintre ele prindeau viață, altele, dimpotrivă, se metamorfozau grație unor forțe exterioare nouă: vîntul, apa, focul. Lipeam, pe tăpcuri violet ai cămerei, fotografii cu automobile de formula unu și jucam cu dezmădelde tot felul de roluri (Cuceritorul, Răzbunătorul, Melancolicul)! Și toate încercările noastre erau străbătute de un soi de teribilism. Ce altceva decît revolta împotriva acelei forțe universale care ne obliga să creștem în fiecare zi!

Bebe-orbul spunea:

— Cerul e roșu, o să fie vînt.

Cerul însă era limpede și soarele străiucea; avioane, insecte, păsări se avîntau prin vărduh. Stîngele clocoteau năvalnic în trupuri.

După astfel de zile urmau nopți peste măsură de călduroase în care dormeam în hamac. Bebe-orbul alerga însă pe strada mare și striga ce din gură de șarpe că ploaă cu cu găleata. Era o nouă minciună de-a lui, o împăcare unilaterală cu uneje adevăruri incontestabile ale lumii. Aceste adevăruri, se știe, stau ascunse cu grijă de poeți. În versurile lor luna, personificată, poate pierde un bărbat în vîltoarea mării; vulcanul este de fapt o inimă urîtă, iar vîntul, răsuflarea pămîntului.

Pe vremea aceea scriam în taină versuri despre ploile de pe strada mare și despre figura legendară a celui mai vestit boxer din port. Boxerul avea tatuată pe piept o sirenă și se lua la întrecere cu hamalii din docuri. Femeia pe care o iubea se plimba dimineața pe dig afarinarti fluierau după ea și-i făceau semne cu beretele lor. Cum o auzea, Bebe-orbul o luă la fugă și se ascunde printre lăzile cu mătăsuri aduse din Extremul Orient. Sirenele vapoarelor scoteau sunete prelungi. Șleapurile lăsau pe apă dungi înspumate. Pescărușii umflau pieptul și loveau aerul cu pumnii lui ca două pistoane. Spuneai:

— Acum am găsit într-adevăr ceea ce căutam.

N-am aflat însă niciodată ce anume.

Rasele soarelui pătrundeau prin ferestre, schimbînd forma lucrurilor. Așa cum străiucirea uriașului Peștede-sticlă nu se schimbase vîrstele.

— Lasă-i seama, ne-a strigat Bebe-orbul, e de fapt o corabie!

Cînd au venit camioanele de la fabrica de sticlă, cerul se înroșise și se pornise vîntul. Toferii de pe camioane aveau răsuflări greoase și ghete murdare de păcură. Pentru că nu voiam să le dăm peștele, ne-au alungat de pe plajă aruncînd după noi cu pietre.

Stîcharii au topit peștele fe creuze. Ne-a privit cu nedumerire:

— Cînd s-au întîmplat toate acestea?!

Scoicile aveau culoarea petrolului, cerul emana un puternic miros de gaz metan, iar noi înfulecam scumbii afumate și ne credeam nemuritori.

OVIDIU BUFNILĂ

Romanță

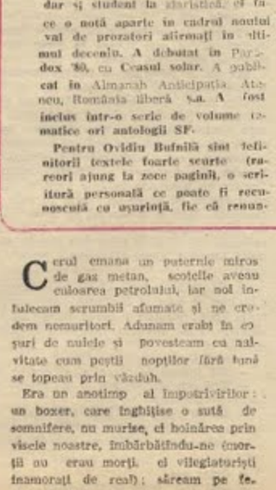

În prozele sale intilnim elemente de fantastic, de suprarealism, de mitologie, dar și motive SF: curbura spațiului, navă și flicțe extraterestre, spațiu paralel, știința Călătorului stelar etc. Explicațiile fenomenelor neobișnuite rămîn strict aluzive, avînd un loc minor, ceea ce contează fiind, de fapt, noua lume contorată, noul univers.

Povestirile lui Ovidiu Bufnilă eludează clasificările, sînt ele fantastice?, sînt oare SF?, sînt altceva? În orice caz, prezențe lor reprezintă o deschidere binevenită.

LUCIAN IONICĂ ■

Acest **paradox** a fost realizat de DORIN DAVIDEANU, ANTUZA GENESCU, OVIDIU GULEȘ și VIOREL MARINEASA, cu sprijinul cenaclului H. G. WELLS. Grafica: TRAIAN ABRUDA

ANTUZA GENESCU

Un zîmbet şi două pisici negre

În sala unde erau adunaţi cu toţii, vocea ghidului răsună gravă şi poruncitoare:

— Vi s-a oferit posibilitatea de a cunoaşte oraşul care va deveni al dumneavoastră. Acum vă rugăm să ne precizaţi exact zona unde doriţi să vă stabiliţi locuinţa viitoare.

Mulţimea nu se năpusti asupra funcţionarilor care aşteptau răbdători la birouri, dar nici nu rămase vreme multă nemişcată. Grupuri-grupuri, oamenii stăteau cu ochii aţintiţi pe hărţile uriaşe atîrnînd de pereţi.

„Asta o să ţină un timp", aprecie Manuel pentru sine şi imediat i se făcu frică de gîndurile care-l apăsau de cînd a trebuit să-şi părăsească vechea lui locuinţă din Lusanta, universul celor mai importante fapte şi idei ale lui. Avea senzaţia că o mînă enormă clădea un zid imposibil de trecut, un zid care-l despărţea de timpul şi de viaţa lui de dinainte, aşa cum o barieră nevăzută şi puternică desparte viaţa de moarte. Ers sătul de tot ce i se oferise azi privirii; măreţia clădirilor, parcurile de un verde sfidat, nu, nu se simţea atras de ele. Lui nu-i plăcea curăţenia lucie, aproape enervantă, lumina aprinsă şi stinsă automat pe stradă şi în case, mîncarea prea apetisantă gătită de cele trei cantine ale oraşului, pentru că nimeni nu trebuia să aibă o bucătărie proprie. Glasul lui interior refuza aceste imagini dureroase, insuportabile. Care era sensul lui în lumea nouă, ce ar putea el să facă într-un loc unde pînă şi liniştea era iritantă? Îşi amintea de copiii zgomotoşi din faţa casei, de telefonul sunînd întruna, de gălăgia permanentă a vecinilor. Aici i se oferea o locuinţă cu două camere mari, perfect izolate, fără nimic omenesc în ele. Nu erau decît pereţi împodobiţi de butonaşe. „Veţi vedea că butonaşele colorate o să fie singurul ajutor de care veţi avea nevoie" aşa li s-a spus la instructaj, o zi după ce au fost anunţaţi că vor părăsi cu toţii Lusanta.

— Domnule, e rîndul dumneavoastră.

Vocea îi risipi gîndurile dintr-o dată. Stătu cîteva momente, tulburat, în cele din urmă îngăimă, tremurînd din tot corpul:

— Nu pot, mi-e imposibil.

Funcţionarul mai că se răsti la el:

— Vă rog să vă reveniţi şi să nu ne reţineţi. Aţi avut destul timp pînă acum.

— Îmi pare rău. Nu mă simt în stare să fac ce-mi cereţi.

Manuel se clătină; se sprijini de marginea biroului. Vocea funcţionarului o auzi venind de departe:

— De data asta, doctore, cred c-o să ai de lucru ceva mai mult.

☆

Stătea jilţ pe pat cu mîinile sub cap. La serviciu nu s-a obosit azi prea mult, ba chiar a avut timp să se gîndească la viitorul lui alături de Alayne, pe care mai mult ca sigur c-o s-o aducă în Lusanta. După căsătorie vor locui la el, evident; ea se va obişnui cu micile lui preferinţe: privitul la televizor ore întregi, home computerul încă ireal, dar cumpărat peste cîţiva ani, hainele mereu în dezordine şi vraful de vase murdare troninď periculos pe chiuvetă. Totul va fi neaşteptat şi surprinzător. Zgomotul infernal făcut de maşina pensionarului de alături o să-i trezească pe amîndoi duminica la şapte dimineaţa, iar seara o să-i trimită la culcare. Timpul va trece repede sau încet, asta nu are importanţă, şi peste cîţiva ani fetiţa lor, pentru că Alayne dorea o fetiţă, se va juca veselă în grădină, aducîndu-i speranţa că nici o clipă din viaţa lui nu s-a scurs în zadar, doar ca să-i măsoare timpul.

☆

— O să venim mai des aici, îmi promiţi? Şi o să ne aşezăm întotdeauna pe banca de sub copacul cu crengile aplecate.

Vorbea în timp ce păşea uşor pe aleea străjuită de tăcerea toamnei şi din cînd în cînd îl privea surîzînd, semn că se simţea mai bine ca niciodată.

— Sîntem noi doi, sîntem noi doi! îi spunea Alayne. Atunci Manuel o prindea de mîini şi-i răspundea:

— Alayne, tu...

— Treziţi-vă! Eu sînt sora Meredith. La mine puteţi apela în caz de nevoie, apăsînd pe butonul roşu de deasupra capului dumneavoastră. V-am adus dejunul.

Sora Meredith avea un mers ţeapăn, o figură rece cu ochi nemişcaţi. Boneta proteja un păr lucios, negru, care o făcea şi mai neînduplecată. Era enervant de conştiincioasă. Pe Manuel îl indispuneau cuvintele rostite clar şi răspicat şi se gîndea cu strîngere de inimă că atît cît va sta aici le va auzi continuu le va suporta, chiar se va obişnui cu ele.

Era singur în salonul cu patru paturi şi asta îl mulţumea. Prin geamul deschis privi afară. Petrecu aproape două ore cu ochii minţii fixaţi asupra balerinei de porţelan ce stătuse pe noptiera de acasă. O spărsese înainte de plecare, fără să aibă vreun motiv anume. Aşa simţise.

Cît o să stea aici, Lusanta o să dispară. Alayne nu ştie nimic, a plecat cu o lună înainte la bunici într-un sat îndepărtat. Azi ar fi trebuit să se întîlnească, dar ei nu e acolo. Nimic nu mai e acolo. Alayne aleargă pe străzi pustii, căutînd un loc pe care să-l recunoască. Spre seară, cineva îi spune ce s-a întîmplat, ea ascultă uluită şi fuge, fuge... Gata filmul s-a terminat, Manuel nu ştie ce face Alayne mai departe.

Uşa se deschise, iar sora Meredith apăru în cadrul ei ţeapănă, rigidă.

— Nu era cazul să refuzaţi mîncarea, pentru că acum va trebui să părăsiţi încăperea pentru cîteva ore. Veţi merge la salonul de vizionare.

Îşi termină discursul repede şi ieşi lăsînd în urma ei acele vorbe reci. Manuel nu-şi putu explica de ce nu replica nimic la cuvintele acestui bloc de gheaţă. I se comanda să asculte şi, ca dovadă, acum trebuia să-i urmeze pe doctorul tînăr din faţa lui.

Salonul de vizionare era o încăpere mare şi răcoroasă. Pe ecran, Manuel zări o grădină, care dispăru îndată ce prezenţa lui se făcu simţită. Se aşeză pe un scaun şi aşteptă să vadă ce va ieşi din noua imagine acum conturîndu-se pe ecran. Parcă o desena cineva cu creionul. Un roboţel, figură de desene animate, se-nclină în faţa presupusului public şi-ncepu să-şi prezinte numărul: secvenţe din parcuri cu copaci care în loc de frunze aveau beculeţe colorate, aprinse la căderea serii, interioare de locuinţe în care soarele pătrundea prin ferestre rotunde, pereţi încărcaţi de tablouri-portrete de oameni bătrîni şi demni în costume impecabile, părinţi ai oraşelor moderne; micul robot explica detaliat fiecare imagine, entuziasmat în aceeaşi măsură de florile care nu stăteau în ferestre, ci atîrnau din tavan ca şi de savanţii care se străduiau să obţină o cerneală albastră, verde şi roşie în acelaşi timp. O mulţime de absurdităţi alunecau prin faţa lui Manuel, aşa considera el. Oare la fel a simţit şi Lemmuel Gulliver cînd a văzut strădania celor din Bagado de a extrage raze de soare din castraveţi? Dar acest navigator, erou al unor aventuri impresionante, pe care îl invidiază atîţia, s-a întors acasă în cele din urmă. Manuel o să se întoarcă acum în salon.

☆

— Hello! De azi nu mai eşti singur, auzi Manuel într-o dimineaţă ploioasă, după zile întregi de agitaţie şi durere.

Era un individ simpatic. Mustaţa subţire îţi dădea impresia de om pus pe glume, iar ochii de un albastru limpede te făceau să crezi că era foarte sincer.

— Eu sînt Samuel şi sînt nebun, continuă el. Tu? Sau nu, nu trebuie să-mi spui. Lasă-mă să te ghicesc. Am învăţat să cunosc oamenii după figură, am citit zodiacurile toate, am analizat comportamentele a o sută de persoane şi sînt în stare să calific un om de la prima vedere. Ca şi chestia cu-ndrăgostitul, nu? Numai că asta nu presupune un studiu atît de adînc. Vine de undeva din tine şi poţi fi oricît de isteţ că tot ai căzut în capcană.

Samuel avea o bună dispoziţie continuă. Asta observă Manuel de la început şi remarca i se confirmă în zilele următoare. Auzea mereu glume pe care le gusta într-adevăr şi îl ajutau. Începea chiar să spere, habar nu avea la ce, dar simţea că aşa trebuia să facă. Parcă timpul petrecut în spital nedespărţit aparţinea vieţii lui, printr-o lege a destinului. Pentru o zi a uitat-o chiar şi pe Alayne, iar remuşcările care l-au cuprins seara nu l-au mai durut ca înainte. Preocuparea lui era să descopere enigma „Samuel".

De ce era aici? Nu părea suferind sau anormal deşi mereu spunea că-i nebun. Sora Meredith îl trata cu obişnuita ei severitate, numai că Samuel era mult prea vesel ca să îi dea atenţie. Odată, cînd sora adusese tava cu alimentele pentru cină (ceai şi o felie de pîine cu unt), Samuel o întrebă:

— Unde mi-e berea? Am cerut o conservă de bere de cea mai bună calitate şi doctorul ăla mai bătrîn a zis că am voie.

— Nu mi s-a spus, replică Sora Meredith. Şi nici nu vă cred. Minţiţi.

Îl considera mincinos pentru că o păţise odată într-o după-masă, trecînd pe lîngă salonul lor, auzi nişte lătrături. Se repezi ca un tigru înăuntru şi ceea ce văzu îi opri respiraţia cîteva secunde. Samuel mîngîia o pisică.

— Ce-i cu cotoiul ăsta aici? Nu vă e ruşine?

— Nu-i cotoi, e papagal, spuse Samuel desfăcînd fermoarul de pe burta pisicii şi scoţînd un papagal.

— Daţi-mi animalele imediat! Cum vă permiteţi aşa ceva?

— Asta e o pasăre, cum puteţi vedea, şi de fapt nici asta nu e. Dacă nu vă sar ochii pînă cînd îl desfac ciocul o să aveţi ocazia să admiraţi exemplarul cel mai simpatic din rasa rozătoarelor.

Prea mult pentru sora Meredith! Plecă furioasă după medicul şef, dar acesta nu descoperi în geanta lui Samuel decît bucăţi din felurite jucării şi plecă, nu înainte de a-l felicita cu un zîmbet şi o bătaie prietenească pe umăr. Acest punct marcat îl făcu pe Samuel să fie şi mai insolent faţă de soră, care nu suporta felul calm în care se simţea ironizată. Nici un pacient nu-l ceruse vreodată bere în loc de ceai, dar ăsta totuşi o făcuse, pretinzînd că are acordul medicului şef. Minciuna era calitatea lui, singura, credea sora Meredith, şi rosti cu convingere acel „Minţiţi".

— Cine minte ştie multe. Cine nu minte nu ştie destule, zise Samuel, apărîndu-se. Cînd primesc berea?

— Nu ţinem bere.

— Atunci un Martini sec.

— Sînteţi un om infect. Locul dumneavoastră e la secţia de...

Spusese un cuvînt dificil pentru Samuel care se bucură că nu mai simţea în jurul lui mirosul de peşte al spray-ului folosit de soră.

Manuel se schimba, în fiecare dimineaţă alte sentimente proaspete îi încolţeau în gînd. Nu îl mai afectau deloc vizionările, se distra pe seama lor împreună cu Samuel. Trăia o viaţă nouă, dinamică, în care simţea fiecare cuvînt, fiecare gest ca făcînd parte din el. Dorea s-o ţină cît mai mult aşa.

Samuel nu-şi trăda secretul, simţea cînd cineva încerca să-l descopere şi schimba vorba cu abilitate. Spunea un banc sau inventa unul pe loc, bucurîndu-se şi rîzînd de el ca un copil în faţa unui tort de ciocolată. Într-o dimineaţă se trezi mai devreme ca de obicei. Meşteri ce meşteri la obiectele din geantă nedespărţită de el (o ţinea sub pernă), pînă făcu două pisici identice, negre şi grăsuţe. Apoi îl trezi pe Manuel:

— Scoală-te urgent, să nu pierzi spectacolul. E cel mai bun al meu, e fantastic, extraordinar, şi asta-i puţin spus. Ascultă; o pisică merge pe stradă cîntînd: „Sîntem două slameze drăguţe"; o voce se aude din spatele ei:

— Hei! Unde ţi-e sora neagră?

— Stă întinsă în nămol să-şi cureţe coada.

— Eşti atît de neagră şi ai urechi atît de mari! La ce-ţi folosesc?

— Ca să aud mai bine întrebările tale stupide. Apropo, ce ştii despre pisicile de Chesire?

— Asta-i tot o întrebare stupidă. Eşti nebună.

— Nu, nu sînt nebună. Tu eşti!

— Chiar aşa?

— Eşti mai mult decît nebună pentru că nu ştii nimic despre pisicile de Chesire.

— Draga mea, ai o obsesie. Unde ţi-e sora?

— Asta-i obsesia ta? Ţi-am mai spus o dată unde e.

— Da, îmi amintesc. Stă în coadă să cureţe norocul.

— La dracu! Întotdeauna vorbeşti prostii?

— De ce eşti nervoasă?

— Nu sînt. Tu eşti nervoasă că eu nu sînt. Eu nu-mi pierd cumpătul niciodată.

— De unde vii, pisică neagră niciodată nervoasă?

— Chiar aşa?

— Din iad şi diavolul mi-e frate.

— Bineînţeles, proasto: De ce crezi că-s aşa de neagră? Şi bunica şi mama au fost la fel.

Şi ce-i cu asta? Crezi că eşti mai neagră decît mine?

— Cine eşti tu, de fapt?

— Sînt dracul.

— Înseamnă că s-ar putea să-mi fii tată.

— La dracu, surloară! M-a schimbat norocul atît de mult?

— Nu tu ai schimbat norocul.

— Bine, hai să ne jucăm în făină.

— Dar de data asta jocul e al meu.

Samuel mîngîie pisicile, respirînd uşurat. Reprezentaţia se terminase.

— Cine eşti tu, de fapt? întrebă Manuel.

— Vrei cumva să reluăm dialogul între noi? zise Samuel rîzînd. Deocamdată nu mai am chef. Mi-e foame, continuă el şi nu mă mişc de aici pînă nu mănînc.

Nu mai avea rost să caute să afle cine era acest tînăr cu minte ageră şi ochi albaştri, cu umorul izbucnind din el la fiecare cuvînt. Samuel era un om şi jumătate, un univers mic în care totul se mişca, vorbea, rîdea şi Manuel nu ştia ce s-ar fi făcut fără el în cuşca asta timp de cîteva luni. Îşi imagina casa lui Samuel pe care acesta i-a descris-o cu amănunte. . Cele mai importante lucruri din ea erau masa din lemn de măr şi oglinda de lîngă ea. Cum se trezea se admira cocoţat pe masă. Era un obicei de care nu se putea lipsi acasă. Aici şi-l pierduse cum îşi pierduse şi casa. Manuel şi-o închipuia părăginită, aşteptînd o fiinţă pe care s-o găzduiască. Dar fiinţa aceea a dispărut şi din casă, şi din salon, pentru că într-o dimineaţă cei doi ochi albaştri nu l-au mai chemat din patul de vizavi.

Casa era acolo, Manuel se afla înăuntru, lîngă masa din lemn de măr şi lîngă oglinda spre care îşi îndreptă privirile ca să-şi găsească imaginea reflectată. În faţa lui zîmbea Samuel, şi-l visă zîmbind multă vreme, pînă se trezi înfrigurat. Lucrurile erau la fel de anoste ca „înainte", doar că sora Meredith îşi mai nimicise un duşman iar el descoperise în geanta miraculoasă uitată sub pernă un bilet:

„Mă iertţi că te-am părăsit aşa, peste noapte? Mă iertţi că te-am păcălit tot timpul rîzînd? Trebuie s-o fac, de dragul unui biet robot cîndva numit Samuel."

Cînd am ajuns în orașul viselor mele am coborît din autobuz direct într-o baltă largă și cuprinzătoare, pe care nu aveam cum să o ocolesc. Însă m-am resemnat repede și, cu gîndurile încovrigate de nesperatele plăceri pe care aveam să le trăiesc acolo, am început să caut clădirea băncii. Se părea că aș fi putut să o caut mult, sau mai ales bine, întrucît norocul, acest fantastic noroc, nu era deloc de partea mea. Atunci, cu gura plină, mîncam covrigi, am întrebat un trecător:

— Domnule, mi-a spus el ironic, ironia îi mușca fața ca peștele dintr-o albie secată, pe stradă nu se mănîncă și, auzi colo, clădirea băncii, bine că nu mă întrebi în ce cartier locuiește împăratul.

I-am mulțumit cu o scurtă bătaie din palme. Cum adică? Mi-am lovit palmele una de alta de cîteva ori. Aveam și de ce. Locul căutat de mine era la cîțiva pași, numai că nu observasem. — Vezi ce înseamnă să fii distrat? m-am întrebat urmărind cu privirea o blondă înaltă, înaltă...

Mi-am lăsat bagajele lîngă ușă, în hol. Hol pe care nu-l descriu, mulțumindu-mă totuși să spun că era inundat, ca o pivniță veche, de lumina unor neoane clorotice, lumină ce se strecura scrîșnind prin grilajele de la ghișeele pentru deservire. Ce este ghișeul? O ghilotină nostimă unde, dacă-ți bagi capul, ți se amputează toate dorințele și amintirile. Tocmai voiam să mă sinucid și eu cînd am observat un polițist glumeț care mă fixa ostentativ. M-am uitat la el, el la mine și amîndoi la cer.

— Bagajele.

— Merinde, dom'le, merinde. Pe aici pe la dumneavoastră de atîția covrigi au rămas cîinii fără coadă.

Cînd a aflat că cer banii pentru bursă m-a sfătuit-forțat să vin mîine. Mi-a pus foarte politicos gențile de voiaj în spate și m-a mîngîiat pe scări.

Ce face un om singur, fără cunoștințe, cu bani sau fără, într-o țară străină? Firește, se duce la doamna. Cine este doamna?

LUCIAN-VASILE SZABO

Bursa

După un autor modern, aceasta ar fi chiar gara. Ce este gara? Un loc de unde pleacă multe trenuri. Nu contează că nu sosește nici unul, nu contează de altfel, nici că destinația celor care pleacă este necunoscută.

A doua zi am început din nou să caut clădirea băncii. O găsesc... n-o găsesc... Am întrebat un trecător.

— Ești mojic, mi-a răspuns acesta. Pantofii dumitale fac cu ochiul plină și la oamenii în vîrstă.

Surprizele, însă, erau presărate în jurul meu fără ca să le pot ocoli. Acum clădirea arăta mult mai prost. Nu eram sigur că nu am defecte cu privirea. Mi se părea un bibelou scăpat într-o colonie de furnici. Înăuntru a mai explodat o surpriză. Tot spațiul era înțesat cu polițiști.

— Vizele.

— Banii, domnule, banii.

Albăstrindu-se precum cerul, m-a îndrumat, ajutat de trei soldați, spre locul de unde se puteau procura vizele. Nu erau prea puține și la ora închiderii mai aveam depus una.

— Nu te grăbi, mi-a spus anxios portarul, banii și așa îi primești mîine.

Și iar la mătușa. Cine era mătușa? După un alt autor ar fi tot gara. Ce este gara? Un loc de unde pleacă multe trenuri.

În dimineața următoare mi-am luat în primire trecătorul. Acesta se plimba, plimbîndu-și sau fiind plimbat, un cîine de aspect dubios. Cum m-a văzut, a luat-o la fugă.

— Nu fugi lașule, nu fu..., am strigat pînă cînd un chelner de alături a aruncat după mine cu o masă plină de pahare.

Clădirea în care fusese banca părea părăsită de mult. Cîțiva guguștiuci își făcuseră cuib la încheletura grilajelor, printre care se strecura o lumină verzuie.

Portarul sau paznicul părea că nu știe nimic.

— Veniți mîine, mi-a spus. Mîine vin și cei care vor să amenajeze aici un muzeu. Am plecat. Ce era să fac. M-am dus la doamna sau la mătușa? Nu, deloc. Oamenii aceia nu auziseră niciodată de-o gară din care să plece trenuri, fie și spre destinații necunoscute. Am ochit un anumit loc și mi-am spus că aici îmi voi petrece noaptea — sub pod. Ce este acela un pod? Un exercițiu de gimnastică pe care îl fac, și reușesc, statuile din parcurile municipale. Apoi mi-a părut rău. Toată noaptea mi-a săpat în urechi zgomotul autovehiculelor ce treceau pe deasupra.

Din clădirea băncii nu mai rămăsese nimic. În ruinele ei cîteva găini scurmau nebune ca într-un început de mileniu. Un moșneag (trecătorul?, portarul?) le goni din calea mea.

— Caut o bursă... hi, hi, ha, ha... făcuse el.

Nu-mi rămăsese decît să cer informații de la soldatul ce se afla înarmat pînă în dinți și care din cînd în cînd își scutura păduchii din cap cu o armă de calibru mediu.

— Banca..., făcuse el meditativ, desigur. Îndreptase un deget murdar și bont, îndemnîndu-mă să pornesc. Cînd am ajuns unde trebuia mi-am lipit ochii de un panou pe care erau scrise neglijent, cu vopsea roșie sau cu sînge, următoarele cuvinte: Aici a fost ucis pentru prima dată Borges.

ÎN LOC DE BILANȚ

Cenaclul H. G. Wells al Casei de Cultură a Studenților din Timișoara împlinește douăzeci de ani. Cu asemenea prilejuri se obișnuiește să se facă un bilanț (cu premii, realizări, consemnări în presă). Mai semnificativ mi se pare să trecem în revistă cele 14—15 apariții ale publicației sale specializate, PARADOX (mai ales că sînt puțini cei ce se pot mîndri cu întreaga colecție; un set incomplet se află la Biblioteca Universității din Craiova, prin strădania lui Ion Ilie Iosif).

Încă în 1972, sub auspiciile cenaclului apărea volumul **Povestiri științifico-fantastice** îngrijit de Gh. Balta, Doru Treta și Marcel Luca; coperta J. Ed. Kramer, formatul — A 5), primul de acest fel la noi, adică scos de amatori. Sînt înmănunchiate texte purtînd semnătura următorilor (în ordine alfabetică!): Lucian Ionică, Marcel Luca, Ion Săftescu, Constantin Stanciu, Constantin Strungă, Doru Treta, iar cuvîntul introductiv aparține scriitorului Ovidiu Șurianu.

Cei dintîi fanzin tipărit din România avea să vadă lumina în același an — PARADOX (sub îngrijirea lui Marcel Luca și a lui Cornel Secu; coperta și desenele — Sandu Florea; format A 4). Se reține nuvela **Planeta fără pterodactili** a lui Marcel Luca. Merită amintită și încercarea de constituire a unei secțiuni de teorie și critică a genului.

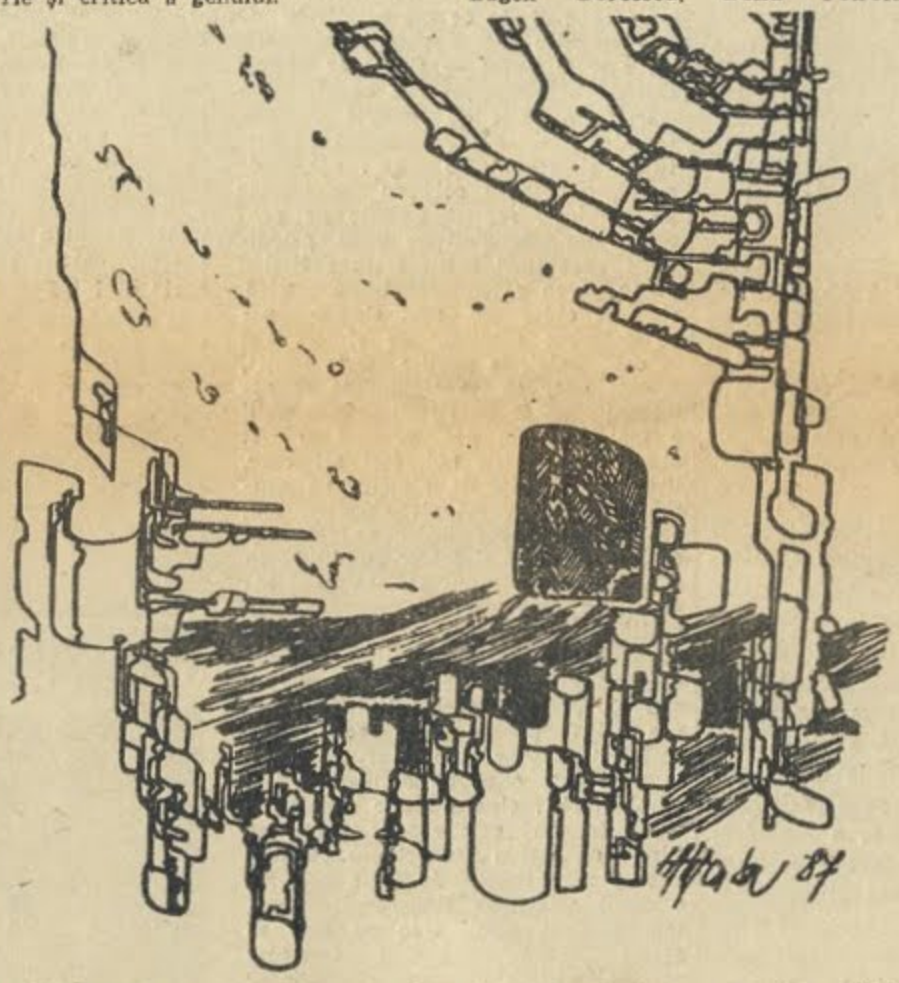

Următoarele apariții (1973 și 1974, A 4, xeroxate) sînt un pas îndărăt sub aspectul prezentării grafice, însă mai consistente în privința sumarului. Se remarcă grupajele de proză (M. Luca, Mircea Popp, Ivan Rosenbaum), ca și extinderea demersului teoretic, prin numeroase opinii despre literatura S.F., cronici, recenzii etc.

PARADOX — 1977 (A 4, xeroxat) adună materiale prezentate de membrii cenaclului H. G. Wells la concursul de creație prilejuit de cea de a VII-a Consfătuire pe țară de la București. Proze antologabile publică Lucian Ionică (**Nasturii**), Marcel Luca (**Sfîrșitul planetei Zoster, Pata albă**), Silviu Genescu (**Transplant**). Atrag atenția, prin originalitate pregnantă, Mihai-Corneliu Doniel, Dușan Baiski și Dan Deban (pseudonimul lui Cornel Secu!). Datura teoretică este susținută de M. Luca (**Educația tineretului prin literatura S. F.**) și Constantin Doru Moldovan (**S. F.-ul reprezintă un gen literar amovibil?**).

În haină nouă, ca supliment al revistei **Forum studențesc**, apare PARADOX-1978 (A 4, tipărit, broșat: colectivul de redactare — Gh. Crișan, M. C. Donici, D. Ionică, M. Luca, V. Marineasa, N. Lengher; coperta și grafica — M. C. Donici, S. Nicola). Un prim compartiment e consacrat „Anului Jules Verne", cu materiale de Vladimir Colin (**Asumarea prezentului**) și M. Luca (**Personajul julesvernian și eticheta „psihismului standardizat"**). Urmează partea de creație originală: Mircea Șerbănescu, S. Genescu (**Viitorul, aproape de ușă**), D. Davideanu (**Zece secunde**), M. Luca, R. Kocher, Gh. Tudose (ca invitat din țară), Ovidiu Șurianu (din păcate, cu o postumă). O mențiune pentru tipul de proză-grafică cultivat de M. C. Donici. Două traduceri (din R. C. Walker și Zoran Popovici) și o bogată secțiune de comentarii și note întregesc publicația.

Altă schimbare de registru aduce PARADOX-1980 (A 3, portocaliu, 24 p.; îngrijit de Gh. Crișan, D. Davideanu, V. Marineasa, M. Săminț; coperta S. Nicola). Numărul ambiționează să cuprindă fenomenul s.f. în integralitatea sa: literatură (creație, istorie, teorie și critică literară), artă plastică, fotografie, film, muzică, confluențe cu științele. Proze de Laurențiu Cerneț, George Suru, Antoaneta C. Iordache, Claudiu Iordache, Lucian Ionică, Marcel Luca, Ovidiu Bufnilă, Ovidiu Pecican, Dușan Baiski, Valentin Ciocșan, Lucian Petrescu, Silviu Genescu, Mărgărit Primaru-Dorin Davideanu. Eseuri de Eugen Dorcescu, Deliu Petroiu, Gheorghe Secheșan, Daniel Vighi, Victor Neumann, Lucian Ionică, Marius Morariu. Opinii despre s.f. datorate lui Ion Hobana și lui Mircea Șerbănescu. Un mic dicționar al literaturii s.f. românești (M. Șerbănescu), un istoric al cenaclului H. G. Wells. Traduceri (Steven Utley, Rolf Krohn). Un articol al fizicianului Tiberiu Toró. Un interviu cu acad. Eugen Macovschi acordat lui C. Secu.

În același an, cu prilejul celei de a X-a Consfătuiri pe țară de la Timișoara, apare un alt număr (A 5, albastru, 8 p.; îngrijit de V. Marineasa, M. Morariu, D. Davideanu; grafica — S. Nicola, Gh. Chiriță, M. Melinte). Texte de Mircea Șerbănescu, Lucian Petrescu, Radu Pintea, Marian Melinte, Voicu David. Eseuri, cronici și recenzii de Adrian Rogoz, D. Vighi, Gh. Secheșan, D. Ionică, D. Petrescu, S. Beloia, Flavius Șurianu.

PARADOX-1981 (A 3, oranj, 16 p.; realizat de Mircea Șerbănescu, D. Davideanu, M. Junea, V. Marineasa, S. Nicola, D. Petrescu) beneficiază de contribuția lui Ion Hobana (**Wells și ideea celei de-a patra dimensiuni**), Horia Aramă (despre s.f.-ul japonez), Mircea Opriță (despre E. E. Doc Smith), Mandics György (despre s.f.-ul sovietic), Al. Mironov (portret John Brunner). Lucian Ionică își intensifică preocupările teoretice (**Privire ipotetică asupra literaturii s.f.**), D. Vighi își inaugurează serialul S.F. și alchimie medievală. Publică povestiri M. Luca, S. Genescu, M. Alexandru, D. Oprea, D. Petrescu, D. Baiski, D. Tudor. La rubrica de traduceri — Spy Story de Robert Shekley. Pe paginile din mijloc — un poster de Sergiu Nicola.

Tot în 1981 — un număr de 8 p. (îngrijit de I. Băcălete, D. Davideanu, V. Marineasa, S. Nicola; supliment al unui supliment literar!), cu un fragment din studiul lui Sorin Antohi despre utopie, un eseu al lui Ilie Gyurcsik despre Tarkovski; cu proză scurtă de M. Alexandru, D. Ionică, M. Chelba, O. și Al. Pecican, O. Bufnilă, cu traduceri din Fredric Brown și Spider Robinson).

PARADOX-1982 (A 3, albastru, 16 p.; realizat de D. Davideanu, V. Marineasa și S. Nicola) — număr tematic, consacrat problematicii păcii în s.f.: o anchetă realizată de Marius Morariu, eseul lui Dan Iordache, **Pledoarie pentru un om înzestrat cu rațiune**, despre Robert Merle, noi încercări ale lui Ovidiu Pecican și Lucian Ionică de a încadra S.F.-ul printre celelalte tipuri de literatură. O noutate — revista tinde să impună anumiți autori (unul din cenaclu, altul din fandom), care, pe lîngă textele lor, beneficiază de un medalion critic: Lucian Petrescu e prezentat de D. Vighi, iar Al. Ungureanu de Gh. Secheșan.

Numărul din 1983 (A 3, maro, 16 p.; îngrijit de V. David, V. Marineasa, D. Pampu, D. Lazăr) cuprinde un dialog cu Horia Aramă (M. Morariu), un alt capitol din lucrarea lui Sorin Antohi (**Un experiment utopic: Facerea**), debutul lui Constantin Cozmiuc (asociat cu Emilian Blănariu). Pe paginile din mijloc — Voicu A. David (recomandat de Melinda Balint) și Alexandru Pecican (D. Ionică). Proze de Mircea Șerbănescu, F. Contrea, M. Melinte, S. Genescu, D. Lazăr, M. Pora, T. Urdea, Andreea Gheorghiu traduce **Biet supraom** de Kurt Vonnegut Jr.

PARADOX-1985 (16 p. îngrijit de P. Crăciunescu, V. David, T. Ilie, V. Marineasa, D. Pampu, V. Rusz, H. Zimmerman). O trecere în revistă a contribuțiilor și pozițiilor teoretice românești asupra naturii literaturii s.f. (Lucian Ionică), un portret al lui Laurențiu Cerneț (Cornel Ungureanu), o dezbatere despre cartea lui Alvin Toffler, **Al treilea val**, a doua apariție a lui C. Cozmiuc (în tandem cu M. Bălan). Cele două medalioane sînt consacrate lui Lucian Merișca (Doru Pruteanu) și lui Silviu Genescu (V. Marineasa). La traduceri, Wub de Philip K. Dick.

În 1986 (violet, 12 p., D. Davideanu, Györffy G., V. Marineasa) — note despre antologiile s.f. apărute în 1985 (V. David, T. Urdea, F. Contrea); despre tineri și literatura s.f. (D. Ionică), despre anticipația ludică (C. Cozmiuc); debutează cu proză în fanzin Antuza Egher (Genescu), Lucia Török, Lucian Szabo, Ovidiu Guleș, Sorina Sopa, Györffy György. **S.F. și alchimie medievală de D. Vighi** a ajuns la al șaselea episod. Constantin Cozmiuc e prezent cu proza **Acasă, prin nori** și cu un portret de V. Marineasa.

1987 (albastru, 12 p.; D. Davideanu, Györffy G., V. Marineasa) — prima parte din investigația lui D. Ionică **Elemente s.f. în literatura generală**; o convorbire cu Cornel Robu; Viorel Pîrligras și Traian Urdea prezentați de Constantina Paligora și, respectiv, Györffy G.; Philip José Farmer tradus de Tudor Bețuan.

1988 (albastru, 12 p.; D. Davideanu, Antuza Genescu, Györffy G., V. Marineasa) — consemnare a Premiului European de S.F. acordat PARADOX-ului (Montpellier, 1987); eseul **Anticipația împotriva alienării** (V. David); un portret literar consacrat lui Ovidiu Șurianu (D. Szabo); medalioane Dănuț Ungureanu (Ion Bogdan Lefter) și Györffy György. Debutează Adrian Chifu și Dan Rațiu.

În 1989 — mise-en-abyme! — proze de Laurențiu Nistorescu, Ovidiu Guleș, Călin Gurău, eseuri de Lucian Szabo, Lucian Ionică, Voicu A. David...

VIOREL MARINEASA

SCIENCE-FICTION ȘI ALCHIMIE MEDIEVALĂ (VII)

Privite cu ochi contemporan, obișnuit cu exigențele scientiste, întemeiate pe o tradiție pozitivistă (experimentală și rațională), demersurile „științifice" medievale ne apar în felul unei ficțiuni științifice ; un fel de science-fiction. Asemănările între cele două tipuri de discursuri sînt uneori izbitoare. Astfel, și într-un caz și în celălalt, proba experimentală — considerată în știința contemporană un temei ontologic al raționalității discursului — nu este necesară. Într-un fel asemănător literaturii S.F., baza axiomatică a gîndirii științifice medievale nu se verifică în atingere cu realitatea și nici nu se justifică în raport cu aceasta. La fel ca în S.F., veridicitatea sistemului axiomatic al discursului științific medieval se constituie paralel cu lumea obiectuală și cu rețelele ei fenomenologice. Axioma se instituie prin apelul la autoritatea erudită a depozițiilor cutărui filozof antic. Știința medievală recurge la erudiția lumii greco-romane, chaldeene și egiptene în felul în care S.F.-ul modern își justifică reverka epică **prospectivă** pe autoritatea marilor descoperiri științifice. În ambele situații traiectoria gîndului este identică ; planul argumentației logice nu se verifică prin experimentul rațional, ci prin simpla continuitate de sens. Între cauză și efect lipsește raționalitatea presupusă de experimentul științific, în lipsa acestuia spațiul dintre cauză-efect este invadat de ficțiune. Prin ficțiune sensul cauzalității este proiectat în arhitectura cu finalitate explicativă a unor descoperiri care își mențin legătura cu lumea reală printr-o solidaritate ficțională cu ea. Ficțiunea, întrerupînd relația cauză-efect, nu face altceva decît să golească discursul științific medieval (ca și S.F.-ul de azi) de orice responsabilitate ontologică, dîndu-i în schimb o libertate combinatorie — planul discursului pe care știința modernă nu o poate avea. Nu este mai puțin adevărat însă că și discursul științific pozitivist își are propria sa criză în raport cu realitatea, reformulîndu-se odată cu aprobarea sau sancționarea sa de către experimentul științific. Această criză ontologică, întreținută prin experiment, oferă științei în compensație propria dinamică și procesualitate liberă.

Există, pe de altă parte, deosebiri substanțiale între gîndirea științific-medievală și S.F.-ul de azi. Astfel, știința medievală nu este orientată prospectiv, demersul ei este identic în raport cu lumea cu cel al științei moderne. Și una, și cealaltă sînt în poziție de simultaneitate cu obiectul analizat, circumscriindu-se unui acum gnoseologic și metodologic. Știința medievală exprimă posibilitățile **științifice** ale epocii și crede în propriile ei eforturi. S.F.-ul nu este așa ceva, existența sa exprimă nevoia omului de evitare a travaliului științific, conjugată cu o nerăbdare a rezultatelor care îl fac să proiecteze într-un viitor îndepărtat sau apropiat rezultatele descoperirilor progresului. În S.F. distanța în timp este direct proporțională cu ficțiunea în așa fel încît odată cu depărtarea în timp crește și ficțiunea care umple cu conținut. Știința medievală credea în valoarea ei explicativă, gnoseologică și ontologică, pe cînd S.F.-ul evită conștient aceste pretenții. Din această perspectivă, știința medievală este tot știință, în timp ce literatura science-fiction ne apare mai degrabă în felul unei metodologii moderne care a înlocuit autotputernicia zeilor cu aceea a robotilor și aeronavelor.

Ar mai fi de adăugat ceva. Parcurgînd un comentariu din sec. al XVIII-lea despre lucrările științifice ale lui Albert cel Mare, cititorul va fi izbit de bună seamă de o sumedenie de naivități aiuritoare, de felul acelora după care cei ce se hrănesc cu creieri de vultur au halucinații fantastice.

În fond, ce deosebire între acest „adevăr" științific și cele referitoare la relativitatea lumii, a fenomenelor de îmbătrînire a luminii sau a găurilor negre din ziua de azi. Și într-o situație, și în alta, chestiunea adevărului este indiscutabilă, omul medieval nu se îndoia de adevărurile științifice ale lui Albert cel Mare, la fel cum noi nu ne îndoim de cele ale lui Einstein.

DANIEL VIGHI ■

ALERGĂTORI DE CURSĂ LUNGĂ

Paradoxal, trebuie să-mi încep aceste amintiri și impresii despre SF-ul timișorean cu o amintire de la... București.

O amintire mai puțin plăcută, la fel, presupun, cu amintirile pe care le-a lăsat cea de a XIII-a Consfătuire pe țară, din toamna lui 1983, tuturor celor ce au participat, mai bine zis au încercat să participe, la acea „convenție" ratată, terminată, din motive obiective, în chiar momentul cînd de-abia ar fi trebuit să înceapă. În fine, nu despre asta e vorba acum. Acum, vreau să spun doar că îmi amintesc la perfecție, pentru că de multe ori de-atunci încoace mi-a dat de gîndit, o scurtă observație a lui Cornel Secu asupra situației fără ieșire în care ne treziserăm cu toții — invitați, participanți, organizatori:

„— La Timișoara nu s-ar fi întîmplat niciodată așa ceva".

N-am înțeles prea bine atunci, pe loc, toate implicațiile observației lui Cornel Secu, nici pe el nu-l cunoșteam încă prea bine, îi vedeam atunci pentru a doua oară (făcusem cunoștință cu un an în urmă, la Sibiu, în toamna lui 1982, la cea de-a XII-a „Convenție"). Am înțeles însă prea bine că, în ce mă privește, mie, pus ipotetic într-o situație similară, mi s-ar fi putut — și mi se poate oricînd — „întîmpla așa ceva".

Orice meserie cu riscurile ei, cum se știe, și orice temperament cu virtuțile și servituțile lui : așa, de exemplu, pentru cei „cu picioarele pe pămînt", regiați genetic pe propriile lor lungimi de undă, asiduitatea „gratuită" într-o science fiction poate părea extravagantă, excentrică, ridicolă chiar (ah, acel singur pas ce desparte sublimul de ridicol și la care, „aici, la porțile Orientului", ajunge doar să ne gîndim ca să rămînem brusc paralizați, incapabili a mai face un pas, oricare ar fi el !) ; dar pentru noi, toți cei care, liberi și nesiliți de nimeni, ne asumăm deschis acest risc, pentru noi, cei care ne consumăm energia și anii ce nu se mai întorc „umblînd cu capul în nori" în urmărirea unei himere pe care mulți o numesc în multe feluri (cei mai mulți o numesc acum „sefeu", dar eu nu-i pot spune așa, nu-mi sună bine, așa că prefer să-i zic „esfeu", dacă „științificțiune" n-a prins), pentru orice „sefist" sau „esfeist", așadar „umblatul cu capul în nori este o probă obligatorie și eliminatorie : cine nu știe umbla cu capul în nori este repede simțit ca fiind un intrus în science fiction și-și pierde timpul de două ori. Nu e cazul esfeiștilor timișoreni, care, toți pînă la unul, trec cu brio această probă. (Nu-i mai amintesc nominal aici, s-ar putea să mîhnesc pe vreunul dintre ei din cauza vreunui buclucaș de **lapsus memoriae** ; de altfel, îi cunoaștem cu toții prea bine.).

Trec cu brio această probă eliminatorie, spuneam, nu numai cei care de pe-acum „au un nume" în științificțiunea românească, dar și mulți alții, nenumărații „fani" ori „microbiști", mai puțin cunoscuți deocamdată dincolo de frontiera biotopului lor timișorean, dar nu mai puțin entuziaști și nu mai puțin promițători. Entuziasm, inițiativă, pasiune, „capete în nori" ș.a.m.d. există însă și în alte părți, în alte „biotopuri", unde însă, nu o dată, ne-a fost dat să vedem starturi impetuoase urmate prea curînd de abandonuri deprimante.

Iată însă că la Timișoara, încă o dată, „nu se întîmplă așa ceva", iată că timișorenii, în science fiction, se dovedesc a fi adevărați „alergători de cursă lungă". Evident, acest titlu îl merită în primul rînd cei din cenaclul „H.G. Wells", al cărui „jubileu" de două decenii va fi, desigur, celebrat cum se cuvine, au peste prima, și pînă la ora de față, singura publicație din România dedicată integral teoriei, criticii și istoriei literaturii SF.

Și cred că „jubileul" care se apropie îmi oferă o ocazie cum nu se poate mai bună pentru o tentativă de a explica — de a-mi explica, mie însumi, în primul rînd — longevitatea viguroasă și suflul „de cursă lungă" ale esfeiștilor timișoreni. Apelînd la fapte, apelînd și la ipoteze speculative, desigur, dar nu mai puțin plauzibile. Nu e plauzibil, oare, să presupunem, speculativ și intuitiv, că timișorenii sunt alergători de cursă lungă tocmai pentru că umblă cu capul în nori, dar în același timp știu rămîne și cu picioarele pe pămînt" ale lui Sancho Panza? tentației de-a invoca probatoriu cunoscuta asociație între „capul în nori" al lui Don Quijote și „picioarele pe pămînt" ale lui Sanchot Panza? Pentru că, indiferent de prezumtiva dezaprobare venită eventual chiar din partea celor în cauză, șocați poate de aparența extravagantă și „ușuratică" a asociației mentale, combinația temperamentală incriminată există de cînd lumea și va exista cît lumea, fiind practic invincibilă, ineradicabilă, rezistentă la orice intemperii și ierbicide (figurat — și eufemistic — vorbind, dacă mai e nevoie s-o spun).

Dar poate mai e și altceva : o anumită practică a „democrației interne" în cadrul organizatoric dat, o anumită știință de a canaliza constructiv, iar nu destructiv și autodestructiv, dialectica inter-personală inerentă desigur și aici, ca oriunde și oricînd ; oricum, dacă vor fi existat și între timișoreni asperități, fricțiuni, contradicții interne, antagonisme ori ne-antagoniste, etc. (și ele trebuie să fi existat, teoretic este exclus să nu fi existat), atunci trebuie spus, spre lauda lor, a tuturor, că nimic, nici o fisură nu se vede din exterior. SF-ul timișorean „iese în lume" ca o singură familie, strîns unită, exemplară, trăind în deplină armonie și bună-înțelegere. Mărturisesc, de pildă, că n-am putut distinge niciodată care dintre timișoreni „țin de **Helion**" și care „țin de **Wells**". Nu mai stau să mă întreb acuma cum se împacă toate astea cu necesitatea conflictului în **science fiction**, pentru care m-am pronunțat și eu, alături de atîția alții, printre care și timișoreni, în repetate rînduri.

Pentru că situația mă avantajează, nu mă dau în lături, pînă una-alta, să profit de ea cît pot, empiric și tacit, să alerg și eu, cît mă mai țin puterile, cîteva „tururi de pistă" — ceea ce și fac de vreo cîțiva ani încoace — cot la cot și umăr la umăr cu alergătorii de cursă lungă de la Timișoara. Vreau să spun — și să subliniez aici, cu această ocazie — că, alături de atîția alți „ne-timișoreni", am avut și eu „ușă deschisă" în permanență, și la **Helion**, și la **Paradox**, și la **Bibliotca Nova**. Mai e nevoie să spun cît de reconfortantă este, pentru oricine încearcă să gîndească liber, certitudinea că, dacă — și atunci cînd — va avea într-adevăr ceva de spus, va avea și unde s-o spună ?

Lac să fie... **Good luck!**

CORNEL ROBU ■

Cunoaşterea lumilor paralele

„Trebuie să faci binele din rău
Pentru că nu ai altceva din ce
să îl faci"

R. P. WARREN

Este motto-ul povestirii Picnic le marginea drumului de Arkadi şi Boris Strugaţki, modelul textual constitutiv al filmului „Călăuza". Simptomatic pentru întreaga ideatică a textului, el este şi un semn emblematic care explică în bună măsură diferenţele de realizare a-le celor două viziuni ontologice.

Vizitarea Pămîntului de către o civilizaţie extraterestră este un fapt real, exprimat fără echivoc în cuprinsul romanului celor doi autori. „Nu contează de unde şi de ce au venit, din ce cauză au stat aşa de puţin şi unde au plecat după aceea. Important acum este faptul că oamenii ştiu cu certitudine un lucru : nu sîntem singuri în Univers".

Astfel, deşi la început neîncrezători în evidenţa grăitoare a faptelor, umanitatea se află dintrodată în faţa unui eveniment care o obligă la reconsiderarea propriilor dimensiuni. Evident, impasul cel mai de seamă este depăşirea obişnuinţelor de interpretare a fenomenelor după criterii referenţiale strict umane.

„Xenologia este o amestecătură artificială ştiinţifico-fantastică cu logică formală. Baza metodei ei este un procedeu defectuos : impunerea raţiunii extraterestre fiinţelor raţionale". Pe de altă parte, Vizita impune clar anumite limite cunoaşterii umane, dezvăluind realităţi ştiinţifice de neînţeles pentru inteligenţa terestră.

„Sînt absolut sigur că în majoritatea cazurilor batem cuie cu microscoape. (...). Pe scurt vorbind, obiectele acestei grupe sînt cu desăvîrşire inutilizabile pentru practica omenească, deşi din punct de vedere pur ştiinţific au o importanţă fundamentală. **Ele sînt răspunsuri căzute din cer la întrebări pe care nici măcar nu ştim să ni le punem". (s.n.).**

Este accepţiunea ştiinţifică a problematicii, mai autorizată şi, deci, cu atît mai descurajatoare. Elementul mediator, stalkerul, acela care descoperă fenomenele (impresionante) le priveşte (în roman) cu perplexitatea omului obişnuit şi intuiţia unor fenomene teribile a omului de ştiinţă. „Păienjenişul", „piftia vrăjitorului", „lampa morţii" şi, mai cu seamă, „maşina de tocat", „ochiul raculuî", „şerveţelele fulminante" sînt tot atîtea accepţiuni umane ale unor taine extraterestre, pe cît tentaţii pentru oamenii de ştiinţă, care se pot însă manifesta, în orice clipă, dezastruos.

Ele îmbracă, însă, pe tot parcursul textului, şi forma unor praguri iniţiatice. Odată trecute, conduc la Globul de Aur. La el însă nu are acces decît stalkerul, care se dovedeşte a fi în cele din urmă ales nu doar din perspectiva caracteristicilor fizice şi psihice ieşite din comun, ci şi (mai cu seamă) din punct de vedere uman, avînd tăria să ceară Globului vrăjit mîntuirea întregii umanităţi.

„Nu se poate să vreau răul! ... Şi blestemat să fie tot, că nimic nu pot să-ţi mai spun în afară de aceste cuvinte copilăreşti : „Fericire pentru toţi, pe gratis, şi hai să nu plece nimeni supărat!".

Deşi accederea la această frîntură de rai presupune, pentru stalker, refuzul fericirii pămîntești, fiica sa fiind ameninţată chiar cu pierderea condiţiei umane („iar unul din ei — medici, n.n. — a spus că deja nu mai este om"), el nu stă la îndoială atunci cînd tentaţia poartă numele teribil al Globului de Aur, în faţa căruia cuvintele sînt de prisos, neputincioase : „N-am cuvinte, nu m-a învăţat nimeni să folosesc cuvinte, nu ştiu să gîndesc"

Dacă în roman călăuza nu rezistă tentaţiei de a da formă concretă gîndurilor sale cele mai tainice, lăsînd, totuşi, în suspensie realizarea lor, filmul **Călăuza** sublimează această scenă.

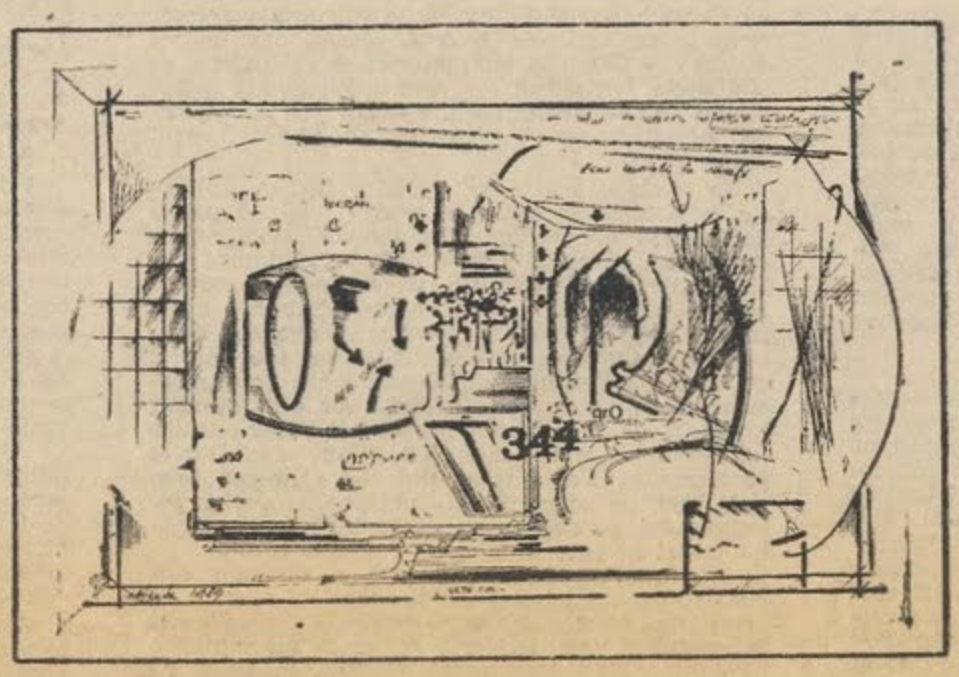

Cei trei fericiţi ajunşi în faţa Camerei de Aur (comportînd, evident, alte semnificaţii magice şi simbolice) nu îşi rostesc nici una din dorinţele aprige care i-au condus, de fapt, pe acest drum plin de primejdii. Scriitorul nu mai cere celebritatea, pe care o dorea (mărturisise) atît de mult. Savantul renunţă la certificarea ipotezelor ştiinţifice. Călăuza nu are puterea de a cere însănătoşirea fiicei sale, tocmai pentru a nu încerca amara deziluzie a neîmplinirii unor idealuri ale existenţei întregi.

În film umanitatea este faţă în faţă cu ea însăşi, într-o Zonă pe care singură şi-o creează, şi care este aceea a adevăratelor valori, acelea ale spiritului. „Ei" se tem de zonă atît în film, cît şi în roman : („Patrulele se temeau de zonă — textul aparţine atît filmului, cît şi romanului).

Filmul ambiguizează însă pînă la incertitudine natura reală a Zonei, astfel încît ea se prefigurează mai mult ca un pericol în spirit pentru cei obişnuiţi a acorda credit nemăsurat concretului.

„Capcanele" cu care este presărat traseul iniţiatic pe care îl parcurge, în film, Triada Cunoaşterii (Scriitorul, Savantul, Conducătorul) sînt mai mult pretexte pentru sondarea unui subconştient presărat de spaime şi angoase, decît ameninţări reale ale vieţii, aşa cum este atinsă fiica stalkerului, în film. Comparaţia naturii bolii de care este atinsă fiica stalkerului, în film şi în text, este dintre cele mai dramatice. Dacă „blestemul" zonei se manifestă, în roman, fără echivoc, puterea de concentrare pe care aceasta o cîştigă în film, după şederea prelungită a t(T)atălui în faţa Camerei Dorinţelor poate însemna o victorie a spiritului asupra vulnerabilităţii fizice. Spun poate pentru că, la numai cîteva clipe după ce fata, condamnată de o boală necruţătoare, ce o imobilizează sever, reuşeşte să deplaseze pe masă un pahar, locuinţa întreagă vibrează la trecerea unui tren.

Absenţa certitudinilor (în planul semnificaţiilor simbolice, aici) nu naşte numai monştri, ci şi un cîmp semantic suficient de larg şi de generos pentru ca omul să nu fie strivit de prea multe adevăruri definitive.

GHEORGHE SECHEŞAN

Anticipaţia împotriva alienării

(Urmare din pag. a 12-a)

Exteriorul nu este populat doar cu societăţi superior dezvoltate, ostile, puternice, indestructibile, ci, mai frecvent, cu lumile neînţelese, bizare, capabile de duplicitate, care, deşi capabile a materializa cele mai intime visuri ale personajelor („Solaris"), nu se lasă descoperite pînă la capăt, omul neputînd ajunge niciodată pînă la nivelul lor de cuprindere şi de înţelegere. Alienarea se manifestă la acest nivel ca o perpetuă teamă de neputinţă organică a civilizaţiei noastre de a se integra în marea comunitate cosmică presupusă a exista simultan.

4. Raportarea la spaţiu-timp

Mişcarea personajului în spaţiul cvadridimensional ori prin scurt-circuitele temporale presupune dobîndirea unei libertăţi exterioare fără limite. Călătorul în timp, izolat şi retras în superioritatea sa, alege mereu noi variante, fără nici un reper, valorificîndu-şi din plin nemurirea, fapt ce apare însă ca o condamnare perpetuă. În loc să fie expresia unei împliniri, această libertate, absolută în ecoul ei subiectiv, conferă şanselor de realizare umană un caracter echivoc, tranzitoriu, relativ. În **„Odiseea spaţială 2001"**, infinita libertate interioară şi exterioară condamnă individul la măreaţa singurătate finală. În **„Solaris"**, cu cît personajul se simte mai îndepărtat de lumea sa originară, caldă şi vie, cu atît creşte dorinţa revenirii la punctul de plecare : vechile obiecte, peisaje şi amintiri resuscitate de oceanul gîndurilor, reprezintă cordonul ombilical vital ce-i leagă de restul umanităţii. Personajul este profund alienat în situaţia sa insulară, deoarece singurele sale repere viabile se află găzduite în subiectivismul memoriei sale. În camera dorinţelor din **„Călăuza"**, libertatea absolută cîştigată prin atemporalitate se neagă şi se anulează pe sine, posibilităţile de alegere rămînînd condiţionate şi determinate concret. Oricît ar dori să-i sfărîme limitele, Savantul şi Scriitorul se vor lovi de o realitate plină de obstacole — de fapt determinaţii concrete, ce le vor releva că puterile proprii de lărgire a cîmpului variantelor sînt insignifiante, deoarece libertatea nu poate fi niciodată o cucerire a unui personaj solitar. În cochetarea cu paradoxurile temporale din **„Undeva, cîndva"**, **„În vizită la Van Gogh"**, personajele sînt de la început înfrînte, stîrnind curiozitate şi compătimire, ele asumîndu-şi cu senînătate condiţia tragică de abandonare în voia hazardului şi aleatorului presupus de voiajul în timp. Cronos condamnînd ireversibil eroul prea îndrăzneţ la alienare prin intrarea acestuia în cercul vicios în care originea biologică, afectivă sau culturală îşi pierde coordonatele preştiute.

B. Filmul S.F. şi dezalienarea

Creînd cu mijloace specifice obiecte, fiinţe, situaţii sau lumi care se opun omenescului, filmul de anticipaţie extrapolează posibilitatea producerii unor alienări personale sau colective reale, ai căror germeni se află în caracterul evolutiv — progresiv contradictoriu al lumii prezente, şi tot cu mijloace proprii el construieşte premisele ficţiv-estetice ale compensării sau lichidării acestora. Căutînd să evidenţieze căile de dezalienare spirituală ale persoanei, filmul S.F. ne demonstrează îndubitabil că evaluţia-în-sine a civilizaţiei ridică pentru om numeroase şi complexe probleme, dar şi implicit faptul că tot dezvoltarea ne oferă treptat — deşi cu întîrziere — soluţiile adecvate, el fiind din acest punct de vedere, în cea mai mare parte, optimist şi pozitivist. Fără a fi sau a se vrea în exclusivitate un antidot complet şi complex al stărilor de alienare umană pe care le surprinde, filmul de anticipaţie conţine în el însuşi germenii diferit înmuguriţi ai unor soluţii mai mult sau mai puţin viabile de dezalienare momentană sau permanentă. **Navele spaţiale** constituie refugiile cu caracter doar temporar, personajele revenind în final pe planetele natale ori în staţiile planetare dorite. **Robotul** revoltat este în cele din urmă anihilat de inteligenţa umană superioară. În momentul dezafectării sale, cu care nu este de acord, **Computerul Hal** trece, odată cu decuplarea memoriilor, printr-o tandră regresiune spre copilărie. **Planeta gigantă supertehnicizată** realizează în final grandioasa fuziune om-tehnică, generatoare a lui homo-futurus. **Racheta balistică** şi cultul ei este abandonată de o minoritate lucidă. **Roboţii C-3 PO** şi **R 2 D 2** contrabalansează prin umor şi pedanterie agresivitatea echivalenţilor lor militari. Monştrii zoomorfi **Godzila, Alien, „X"** sînt în cele din urmă anihilaţi ori abandonaţi deprinderilor lor distructive. **E.T. îşi dovedeşte** intenţiile oneste, **Argoman, Superman** îşi manifestă empatia şi influenţa benefic-angelică într-o lume agresivă. **Societăţile post-atomice** încearcă refacerea ontogeniei pornind de la cuplul edenic primar, cele **distopice** rup legile opresive existente, prin cîţiva reprezentanţi revoluţionari, conştienţi, lucizi. Contactul cu alte lumi devine treptat posibil, **întîlnirea de gradul III** avînd loc, în final, nu atît datorită dorinţei personajelor cît deciziei „celorlalţi" de acceptare a contactului. **Oceanul gînditor** este în cele din urmă definit ca fiind o entitate neutră, dar cu care nu se poate coopera. **Călătorul în timp** înţelege că omul de la început s-a format în şi prin relaţia socială, fiind socialmente condiţionat, fapt ce îl determină să revină la grup. Perceperea sensului libertăţii îl face să renunţe la alegerea imposibilului ori să accepte ireversibilitatea fenomenelor.

Dacă în arta existenţialistă alienarea umană apare datorită absurdului existenţei, prin negăsirea finală a unui determinant universal valabil, în anticipaţie înstrăinarea se instituie ca o consecinţă a unei atitudini opuse : multul, abundentul, excesivul determinism, impus de relaţionarea persoanei cu noul mediu din ce în ce mai coplex. Surprinderea procesului reprezintă mijlocul estetic apt de a pune în situaţii existenţiale de limită, spectaculare, personajul. Stările de alienare acută generate de contactul brutal cu tehnologia revoltată ori cu fiinţele non-umane agresive sau de înstrăinare cronică generată de lumile regresive ori distopice reprezintă pentru personaj stadii existenţiale tranzitorii ce presupun o perioadă de înstrăinare reversibilă, respectiv de pierdere ori de renunţare la individualitate, de sacrificare a subiectivităţii şi interiorităţii în vederea satisfacerii unor necesităţi obiective imediate, inautentice, inacceptabile dacă ar fi definitive. Alienarea nu apare deci ca un dat implacabil al condiţiei umane, ca o fatalitate ontologică cu caracter etern, ireversibil şi proliferînd din ea însăşi, ci ca o etapă trecătoare, posibilă şi probabilă, cu care personajul se confruntă de la început pentru a o percepe, înţelege şi disciplina civilizator. Filmul de anticipaţie reflectă critic probleme şi trăiri profund umane, fapt ce semnifică preluarea constientă a mesajului lor dezalienant, umanizator.

ANTICIPAȚIA ÎMPOTRIVA ALIENĂRII

II. Filmul

Arta S.F. explorează într-o largă diversitate de stiluri o posibilă realitate aflată în tumultuoasă devenire, prin creații capabile să sensibilizeze conștiința umană în fața unui destin planetar implantat în trainicul fundament spiritual al trecutului și ambițios arcuit spre cerul zilelor care vor veni. Adesea în mod manifest angajat, filmul S.F. oglindește mai mult sau mai puțin evident frămîntările spirituale ale secolului, semnele de întrebare impuse de consecințele subterane ale revoluțiilor tehnico-științifice contemporane : industrială, nucleară, informatică, spațială etc.

Marile probleme cu care se confruntă civilizația se reflectă în arta a șaptea fie în mod direct, explicit (înarmarea, poluarea, consumismul, rasismul, serializarea, subdezvoltarea), fie în mod implicit, subtextual, colateral intențiilor imediate : dezumanizarea, agresivitatea, non-comunicarea, însingurarea, alienarea. Fără a fi cu exclusivitate dedicat reproducerii și interpretării diverselor stări de înstrăinare, filmul de anticipație le surprinde adesea în mod involuntar sau în paralel, la fel cum întreaga artă reflectă în mod complex realitatea din care se adapă.

În filmul de anticipație, personajele sînt profund implicate existențial prin demersurile lor deliberative și decizionale vitale, grandioase prin finalitatea lor, cu efecte ce se vor interpretate în raport cu sistemul referențial etic și cultural al întregii noastre civilizații. Personajul filmic S.F. trăiește ca și echivalentul său real într-o continuă, accentuată și progresivă dependență față de mediul înconjurător, conglomerat ce, ajuns la un anume grad de complexitate, își dobîndește calități entropice suplimentare care îl fac apt de opoziție sau agresiune asupra personalității, manifestate prin neputința, condiționarea sau aservirea conștiinței la noile legități.

Fenomenul de îndepărtare, de înstrăinare, de alienare a eroului de propria sa lume, reprezentată ca fie de obiecte, lucruri, invenții, fie de sisteme de relații, de idei ori de teorii, devine astfel un prilej de inspirație și de reflectare, filmul S.F. comunicînd la nivele diverse mesajele stărilor de spirit specifice unor alienări variate, mai mult sau mai puțin înțelese, conștientizate și evidențiate de conștiința autorială. Realizînd, prin creație artistică, obiecte, creaturi, lumi sau situații opozante, înstrăinate pentru condiția umană a personajului, filmul de anticipație construiește modele ale alienării pe care tot el, cu mijloacele-i specifice, le și desființează, le re-clădește, le de-structurează, reînnodînd, refăcînd relația normală a omului dez-alienat cu lumea înconjurătoare tot mai complexă a creațiilor lui materiale și spirituale.

A. Aspecte ale alienării în filmul S.F.

În filmul de anticipație, înstrăinarea umană ca fenomen complex apare ca o expresie a relațiilor stabilite între personajele umane sau umanoide — care posedă deci sisteme de gîndire, criterii de evaluare și disponibilități motivaționale volitive și emoționale similare nouă — și elemente S.F. care declanșează acțiunea și definesc specificul genului. Această inter-relație se stabilește de la bun început sau pe parcursul derulării diferitelor episoade, cu grade de generalitate diferite : la un nivel redus al generalității în cazul raportării singulare a personajului la tehnologia S.F. de excepție ori la alte creaturi non-pămîntene, cu un grad de maximă generalitate în cazul raportării întregii societăți la alte posibile situații sau lumi ori în cazul filmelor-eseu ce tatonează interferarea cu problematica filozofică a deplasării în spațiu-timp.

1. Raportarea personajului la tehnologia S.F.

Invențiile care vin în întîmpinarea necesităților de cunoaștere sau de acțiune ale omului sînt, prin ele însele, entități net separate de conștiințe, ce cunosc momente de dependență — ca obiectivări ale spiritului uman și ca mijloace de umanizare a cadrului existențial al acestuia, dar — și mai ales — momente de independență, deoarece, existînd în afara conștiinței creatorilor lor, ele se supun nu numai exigențelor acesteia, ci și unor legități naturale sau științifice intrinseci, adesea inițial necunoscute, ilogice, absurde prin anti-umanismul lor, de nestăpînit chiar prin disponibilitățile lor aproape nelimitate. Produsele creativității tehnice umane care constituie „sarea și piperul" majorității filmelor de anticipație se pot distanța și elibera de omul inițial-demiurg, dovedindu-și calitățile vitale, indispensabile, de neînlocuit — fapt ce semnifică pentru personaj o primă etapă de pre-alienare. **Navele spațiale („Star Wars", „Odiseea spațială 2001")** constituie carcasele etanșe ce asigură un înalt grad de protecție împotriva necunoscutelor, microcosmosuri perfecte ce conțin cantitățile necesare regenerabile de aer — hrană — energie. Eroii revin mereu la ele atrași de forțe fascinante, căutînd de fapt instinctiv protecția în momentele de pericol, trădîndu-și astfel dependența, neputința de a înfrunta cosmosul singuri, neajutați de Mașină. Odată nava-mamă distrusă — **„Planeta maimuțelor"** — ori defectă — **„Călătorie fantastică"** — personajele ajung prizonierele noului mediu ostil, aberant ori la dispoziția factorilor externi nocivi, ce elimină corpii străini.

În fazele avansate ale alienării față de universul tehnologic, creațiile se separă total de personaje, devin independente și autonome, subordonînd, controlînd, aservind personajul, periclitîndu-i posibilitățile de autorealizare și împlinire, ducere la bun sfîrșit a scopurilor propuse, devenind astfel factorul cauzal direct și imediat al alienării acestuia. **Robotul** scăpat surprinzător de sub control din **„Lumea Vestului"** nu se mai joacă de-a pistolarul, ci își ia în serios funcția de exterminator conștient de indestructibilitatea și superioritatea sa, devenind un obsedant și terifiant urmăritor al personajului. **Computerul Hal** din **„Odiseea Spațială 2001"** se opune cu eficiență noilor decizii ale echipajului, pe care le consideră inadecvate scopului inițial pe care doar el îl cunoaște în amănunțime ; finalitatea pozitiv-umană a misiunii este pusă sub semnul întrebării și echipajul se rupe de principalul lui ajutor. **Arma nucleară** din **„Planeta maimuțelor"** este zeificată de casta războinicilor, devenind obiect impersonal, totemic, magic și ritual de cult al puterii, obligînd indivizii la alegerea unor false scări de valori, la aservire și ascultare. **Planeta gigantă** supertehnicizată ce se lasă vizitată și studiată de echipajul din **„Star Trek"** se constituie ca o realitate tehnică străină, copleșitoare, alienantă prin enorma cantitate de informație științifică necunoscută acumulată pe care o presupune. Recuzita S.F. se metamorfozează treptat în entități opozante, ostile, dominatoare, limitante a capacității de decizie și de acțiune, periclitînd existența în sine, propriu-zisă a personajului : acesta suferă o devenire regresivă, îndepărtîndu-se, alienîndu-se de esența sa : elaborarea unor scopuri și ducerea lor la îndeplinire.

2. Raportarea personajului la ființe necunoscute

Reprezentanții prietenoși sau ostili ai altor posibile lumi viabile au exercitat de la început o maximă fascinație prin posibilitățile de dezlănțuire a imaginației creative, rămasă cu toate extrapolările și permutările efectuate tot în limite umanoide și animaliforme. Puternica forță de sugestie exercitată de orice ființă diferită de cele știute a fost verificată — doar la nivel aluziv — prin sosirea fictiv-auditivă pe calea undelor herziene a **marțienilor** în **„Noaptea care a zguduit America"**. Perceperea absurdului relativ sau absolut al existenței altor **creaturi negative, agresive** devine alienantă pentru personaj printr-un dublu mecanism ce se intrică ori se suprapune adesea cu alți factori ce țin de evoluția întregii pelicule. Cel mai evident este gradul diferit de stranietate fizică, anatomică, structurală a acestor ființe : cu cît acesta este mai îndepărtat de formele cunoscute cu atît mai pregnantă apare surprinderea inițială, care odată depășită, este urmată de depunerea de eforturi deosebite, crescute, de recunoaștere a părților morfologice componente și a funcționalității lor. Odată identificarea realizată, personajul la măsuri adecvate de apărare a lui, și, prin aceasta, a întregii umanități, măsuri care să se opună cu succes calităților complexe, polivalente pe care aceste creaturi se dovedește că le dețin : **mutanții, ființa evolutivă** din **„Alien"**, **monștrii** din **„Star Wars"** etc. Pe de altă parte, ființele necunoscute, terifiante din filmele de anticipație înstrăinează nu atît prin lipsa de logică a acțiunilor lor oarbe, primitive, unidirecționale, cît prin lipsa unei logici umane, pozitive și constructive a motivațiilor ori intențiilor lor, ele constituindu-se ca forțe stihice, cataclismice, distructive ce reprezintă „răul în sine" : **Golemul, Godzila, Misteriosul X din Cosmos**, etc. Cu aceste ființe nu se poate intra în comunicare în lipsa unui limbaj etic comun, de aceea personajul se vede obligat a renunța la proiectele sale inițiale, angajîndu-se în acțiunea complexă de debarasare a factorului alienant.

La celălalt pol, reprezentanții pozitivi ai altor lumi sînt dotați cu capacități concrete de cunoaștere și de acțiune mărite, deosebite, supra-umane, care, deși permit intrarea în comunicare, duc la dominarea, la complexarea personajului obișnuit care își dorește egalarea acestora, înstrăinîndu-l de aspirațiile sale directe, imediat realizabile : **Argoman, Superman, E.T., Ceilalți**.

3. Raportarea la alte lumi

Prin raportarea la alte lumi, alienarea se constituie și se instalează cu un grad de maximă generalitate, eroii fiind aserviți suprastructurilor complexe ale altor medii sociale, suprasistemelor ideologice, spirituale ori normelor de viață restrictive care le însoțesc. Aceste situații se pot analiza în mod diferențiat după cum există variante sociale avînd ca punct de plecare civilizația actuală ori lumi exterioare propriu-zise. În cadrul evoluției personajului în lumi evoluate din cea actuală, pot exista societăți mai apropiate, generate de autodistrugerea nucleară **(„Ultimul țărm", „Ziua de după Malevil")** ce necesită o reorganizare socială primitivă post-catastrofică de inspirație tribală sau gentilică, alienantă pentru om prin dispariția bruscă și ireversibilă a elementelor civilizatoare esențiale : hrană — igienă — energie — ordine — divizare a muncii.

Alte lumi rezultă din evoluții ceva mai lungi, al căror grad de complexitate și autonomie sporesc pînă la necesitatea luării unor decizii remodelatoare a ordinii cunoscute instituite : distopiile din **„Metropolis", „Portocala mecanică", „Zardoz", „Alphaville"** ori **„Fahrenheit 341"** presupun legi restrictive, opresive, alienante pentru condiția umană : uniformizarea personalității, distrugerea memoriei culturale, agresivitatea, erotismul, abrutizarea, în final — involuția.

În cazul lumilor exterioare propriu-zise, personajul reprezintă posibila poziție a omului într-un univers imens, complex, de neînțeles în totalitatea sa, în care umanitatea apare aruncată, pierdută, marginalizată, tolerată, deposedată de identitate, incapabilă inițial de a sparge blocajul izolării și incomunicării **(„Întîlnire de gradul III")**. Dorința comunicării ajunge să la aspectul obsesiei de grup, deoarece omul nu poate să se ridice la nivelul altor civilizații cosmice decît cu acordul acestora și după o selecție și o studiere amănunțită.

VOICU A. DAVID

(Continuare în pag. a 11-a)

ED BRYANT

Cu cele mai bune urări

Anul dispariției diamantelor și cu atîția morți din cauza foametei de-abia începuse, cînd am simțit brusc absența iubitei mele și m-am hotărît să-i trimit o felicitare. În felul acesta, m-am trezit într-o prăvălioară pe bulevardul Wilshire, cu emblema «Marcaj de calitate» încastrată vizibil deasupra ușii.

„Cu ce vă putem servi, domnule?" Nu reușeam să-l văd prea bine pe vînzător, dar tonul îi era respectuos.

„O felicitare, vă rog".

„Aveți în vedere o ocazie anume domnule?".

I-am explicat.

„Foarte bine. Pe aici, vă rog".

Ne-am oprit înaintea rafturilor din plasă de sîrmă emaliată în negru.

„Proiecții holografice în mișcare, domnule. Sunet stereo pe șaisprezece canale. Stimulare senzorială completă Replay infinit".

„Impresionant" am spus. „Asta-i tot ce aveți mai bun?".

„Numai calitate superioară, domnule".

M-am întins spre vedere.

„Poate ați dori să-i examinați scenariul", zise vînzătorul întinzîndu-mi o EULITANIE : Harpista Aproape Eoliană.

Sus pe coasta muntelui
Ceaunul dimineții clocotește în spatele arborilor. Soarele șterge conturarile siluetei străinului ce pășește în luminiș. El se apropie de bătrînul care dăltuiește cuvinte în blocul de granit.

Sus pe coasta muntelui un cal nechează

„Este îngropată aici?" întreabă străinul.

„Nu", îi răspunde bătrînul pe deasupra bărbii albe și asimetrice. „Ceea ce vezi poate fi numit cenotaf. Ca orice bun vulcan, Inyan Cara a fost consumată de foc. Ea e cenușă, călărind vîntul și împrăștiindu-se neanunțată peste Irlanda, sau poate Grecia".

Sus pe coasta muntelui, un cal nechează, apoi dispare

„Ți-o aminteșți bine?" întreabă străinul.

„Mi-aduc aminte". Ochii stinși ai sculptorului privesc în gol. „Iubea dansul și înotul. Da, iubea..."

„Da", zice străinul, zîmbind strîmb.

Sus pe coasta muntelui, un cal nechează, apoi dispare în pădure; sunetul

Străinul rîde de bătrînul sculptor, dar rîsul lui e blînd. „Nu ești chiar original, bătrîne". Face o pauză. „Dar furi din surse inatacabile. Și eu fur", spune străinul, gînditor. Apoi oftează. „De cîte ori n-am ajutat-o să-și smulgă spini din carne..."

Sus pe creasta muntelui un cal nechează, apoi dispare în pădure; sunetul, ecou spectral

Bătrînul continuă să cioplească în în piatră în timp ce străinul vorbește : „Pe vremuri, o copleșeam cu complimente. Apoi mi-am dat seama că greșeala mea a fost să o subestimez tot timpul".

Sus pe culmea muntelui un cal nechează, apoi dispare în pădure; sunetul, ecou spectral, se îndepărtează galopînd

„Gata". Bătrînul lasă dalta, obosit. Inscripția este completă :

Leoaica Domnului

Vocea vine de pretutindeni și de nicăieri, făcîndu-i atît pe străin, cît și pe bătrînul sculptor, să zîmbească :

„Nu-s o blestemată de mîță!"

Sus pe coasta muntelui un cal nechează, apoi dispare în pădure; sunetul, ecou spectral, se îndepărtează galopînd pe vînt.

„O iau", i-am spus vînzătorului.

Traducere de TUDOR BEȘUAN
(Din volumul The New Tomorrows, ed. Norman Spinrad)